

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Olomouc 2017

Adéla Babincová, DiS.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

**VÝKON VEŘEJNÉHO OPATROVNICTVÍ SOCIÁLNÍMI
PRACOVNÍKY V OSTRAVĚ**

Bakalářská práce

Adéla Babincová, DiS.

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Klimentová Eva, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou prací na téma „Výkon veřejného opatrovnictví sociálními pracovníky v Ostravě“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Ostravě dne _____

vlastnoruční podpis

Anotace

Jméno a příjmení: Adéla Babincová, DiS.
Katedra: Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia: Sociální práce
Obor obhajoby: Sociální práce
Vedoucí práce: PhDr. Eva Klimentová, Ph.D.
Rok obhajoby: 2017
Název práce: Výkon veřejného opatrovnictví sociálními pracovníky v Ostravě

Anotace práce:

Bakalářská práce se zabývá výkonem veřejného opatrovnictví sociálními pracovníky v Ostravě. Teoretická část se věnuje vymezení základních pojmů, duševními poruchami, jež vedou k omezení svéprávnosti, řízením o podpůrných opatřeních a řízení ve věcech svéprávnosti. Dále se zabývá také právy a povinnostmi opatrovníka, výkonem funkce veřejného opatrovníka a popisem práce sociálního pracovníka. Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak sociální pracovníci úřadu hodnotí funkčnost systému veřejného opatrovnictví a v čem spatřují největší problémy při výkonu veřejného opatrovnictví. Dále zjistit zda si pracovníci myslí, že je problematika opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně a pokud ne, co jim tam chybí. A v neposlední řadě zjistit, zda se změnila práce s novým občanským zákoníkem. Empirická část vychází ze spisové dokumentace veřejných opatrovníků, ze které byly vypracovány případové studie a následně byly formou polostrukturovaných rozhovorů zjištěny názory veřejných opatrovníků na funkčnost systému veřejného opatrovnictví.

Klíčová slova: duševní porucha, opatrovnictví, opatrovník, opatrovanec, omezení svéprávnosti, svéprávnost, veřejný opatrovník

Title of Thesis: Performance of public guardianship social workers in Ostrava

Annotation:

This thesis deals with the exercise of official custody of social workers in Ostrava. The theoretical part defines basic concepts, mental disorders, which lead to the limitation of legal capacity, management of support measures and proceedings concerning legal capacity. Furthermore, also deals with the rights and duties of the guardian, the guardian of public duties and the job description of a social worker. The aim of the thesis was to investigate how social workers evaluate the functionality of the office of public guardianship and what you think are the biggest problems in the performance of public guardianship. Furthermore, to determine whether workers believe that the issue of guardianship sufficiently anchored in the law, and if not what they are missing there. And last but not least, find out whether the job has changed with the new Civil Code. The empirical part is based on file documentation of public guardians of which were developed case studies and subsequently were in the form of semi-structured interviews revealed guardians of public opinions on the functioning of the system of public guardianship.

Keywords: mental illness, trusteeship, guardian, guardianship, restrictions on legal capacity, legal capacity, public guardian

Názvy příloh vázaných v práci: Rozhovory
Počet literatury a zdrojů: 16
Rozsah práce: 63 s. (132 345 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod	5
1. Vymezení základních pojmů	6
2. Duševní poruchy u osob omezených ve svéprávnosti	9
2.1 Diagnózy vedoucí k omezení svéprávnosti a jejich důsledky	9
2.2 Vnímání duševně nemocných společností	12
3. Řízení o podpůrných opatřeních a řízení ve věcech svéprávnosti	13
3.1 Řízení o podpůrných opatřeních při narušení schopnosti právně jednat	13
3.2 Řízení o svéprávnosti	16
3.3 Řízení ve věcech opatrovnictví člověka	18
4. Práva a povinnosti opatrovníka	20
5. Sociální pracovník v roli veřejného opatrovníka	23
5.1 Popis práce veřejného opatrovníka	23
5.2 Popis práce sociálního pracovníka	26
6. Empirická část	29
6.1 Cíl, metodika a technika sběru dat	30
6.2 Rozdělení opatrovanců	31
6.3 Případové studie	32
6.4 Novelizace občanského zákoníku k 30. 12. 2016	60
6.5 Polostrukturovaný rozhovor s veřejnými opatrovníky	62
Závěr	66
Literatura a zdroje	68
Příloha – Rozhovory	69

Úvod

Bakalářských prací na téma opatrovnictví bylo napsáno již několik. Opatrovnictví je ale tématem zajímavým a v současné době i diskutovaným, jelikož třetím rokem je účinný nový občanský zákoník a v současné době se chystá jeho novela. Rozhodla jsem se tedy napsat bakalářskou práci na téma veřejné opatrovnictví. Výkon veřejného opatrovnictví mají na starosti obce, kdy obce s odborem sociálním k této funkci většinou využívají zaměstnance z řad sociálních pracovníků.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit jak sociální pracovníci úřadu hodnotí funkčnost systému veřejného opatrovnictví a v čem spatřují největší problémy při výkonu veřejného opatrovnictví. Dále bych chtěla zjistit, zda si pracovníci myslí, že je problematika opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně a pokud ne, co jim tam chybí. A v neposlední řadě bych chtěla zjistit, zda se změnila práce s novým občanským zákoníkem a jak tuto změnu hodnotí veřejní opatrovnictví z časového i obsahového hlediska.

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí: teoretická část a empirická část. Obě části na sebe budou plynule navazovat. V teoretické části bych se chtěla věnovat vysvětlení základních pojmů, které se objevují v oblasti opatrovnictví. Dále bych přiblížila nejčastější příčiny vedoucí k omezení ve svéprávnosti, jimiž jsou především duševní poruchy a poukázala na vnímání duševně nemocných společností. Pokud se u osoby najde předpoklad, že by mohly být ohroženy její zájmy, je třeba zahájit soudní řízení o podpůrných opatřeních nebo řízení ve věcech svéprávnosti a opatrovnictví člověka. Zaměřím se tedy také na řízení o podpůrných opatřeních, které je možné použít v případě, kdy soud uzná za vhodné, že postačuje opatření mírnější, ale také blíže popíši řízení o svéprávnosti a řízení ve věcech opatrovnictví člověka. Poté přiblížím práva a povinnosti opatrovníka. V neposlední řadě se zaměřím na práci sociálních pracovníků na obecních úřadech a práci veřejného opatrovníka.

V empirické části, kde původně plánovaný dotazník byl v rámci spolupráce s veřejnými opatrovníky přehodnocen na případové studie doplněné polostrukturovanými rozhovory s veřejnými opatrovníky, blíže přiblížím konkrétní příběhy opatrovanců a následně se budou veřejní opatrovníci moci vyjádřit prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru k funkčnosti veřejného opatrovnictví a poukázat tak i na konkrétní problémy či úspěchy opatrovanců.

1. Vymezení základních pojmů

Následující kapitola se zabývá vymezením základních pojmů, které jsou v opatrovnictví běžně používány a je třeba je definovat pro lepší pochopení následujících kapitol. Budu se zde zabývat například pojmem duševní porucha, který většinou stojí na začátku celého řízení a je nejčastější příčinou zásahu do svéprávnosti, a to především u veřejného opatrovnictví. V rámci zjištěné duševní poruchy se následně soud zabývá otázkou, zda je konkrétní osoba svéprávná či je potřeba ji ve svéprávnosti omezit. Pokud soud dospěje k závěru, že osobu je potřeba v rámci její ochrany omezit ve svéprávnosti, zabývá se opatrovnictvím. Po vydání rozsudku se z osoby omezené ve svéprávnosti stává opatrovanec, kdy soud může jako opatrovníka určit fyzickou osobu nebo veřejného opatrovníka, a tím je obec. Poté může na ochranu opatrovance vzniknout opatrovnická rada. Opatrovnické rady jsou u nás zatím zřizovány velmi málo, a pokud nevzniknou, jejich funkci zastává soud.

Duševní porucha

Pod pojem duševní porucha se zahrnují všechny etapy psychických stavů, poruch, anomálií, reakcí a úchylek.¹ Duševní poruchy mají značný vliv na jedincovu spokojenost v životě, rodinné zázemí či zapojení do pracovního výkonu. Všechny duševní poruchy zhoršují kvalitu života jedince i možnost zapojení do širších sociálních vztahů.²

Svéprávnost

Plně svéprávný je člověk po dovršení 18 roku věku, tedy zletilostí a není možné se svéprávnosti vzdát v jakémkoli rozsahu. Svěprávnost je způsobilost nabývat práva vlastním právním jednáním a plnit povinnosti, ke kterým se člověk zavázal. Svěprávnost lze nabýt i před zletilostí, a to například manželstvím nebo přiznáním svéprávnosti.³ Svěprávnost lze přiznat osobě, která dosáhla věku 16 let a podala ona nebo zákonný zástupce návrh k soudu na přiznání svéprávnosti. Musí být ale osvědčena schopnost dotyčné osoby starat se o své záležitosti a schopnost žít se sám. Vždy je vyžadován souhlas zákonného zástupce.⁴

¹ PRAŠKO, Ján. *Obecná psychiatrie*, s.11

² LUŽNÝ, Jan. *Gerontopsychiatrie*, s. 47

³ § 15, § 16 a § 30 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴ § 37 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Omezení svéprávnosti

Pokud hrozí závažná újma a nepostačuje-li mírnější opatření, je zapotřebí omezit svéprávnost člověka. Posuzuje se rozsah i stupeň neschopnosti starat se o vlastní záležitosti. Svéprávnost lze omezit jen v případě, že je to v zájmu člověka. O omezení ve svéprávnosti může rozhodovat pouze soud.⁵

Opatrovnictví

Opatrovnictví je naplňování opatrovancových práv, ochrana jeho zájmu a projev skutečného zájmu jak o opatrovance, tak i o jeho zdravotní stav.⁶

Opatrovanec

Opatrovanec je osoba, která je na základě rozhodnutí soudu omezena ve svéprávnosti a je jí ustanoven opatrovník.⁷

Opatrovník

Opatrovníkem je jmenovaná především osoba, kterou navrhnul sám opatrovanec. V případě, že toto není možné z jakýchkoliv důvodů, hledá soud vhodnou osobu mezi příbuznými nebo ostatními osobami opatrovanci blízkými. Osoba, jež má být zvolena za opatrovníka, musí o opatrovance projevovat vážný a dlouhodobý zájem, a to i do budoucna.⁸

Veřejný opatrovník

Soud opatrovníkem jmenuje především osobu, kterou opatrovanec navrhl, příbuzného nebo osobu opatrovanci blízkou. Pokud není ani jedna se zmíněných osob vhodná, jmenuje soud opatrovníkem veřejného opatrovníka. Být veřejným opatrovníkem je způsobilá obec v místě bydliště opatrovance nebo touto obcí zřízená právnická osoba.⁹

Opatrovnická rada

Opatrovnická rada by měla vzniknout za účelem podpory a ochrany opatrovance a zároveň by měla sloužit opatrovníkovi k pomoci, ale i jeho kontrole. Opatrovnická rada vzniká na základě žádosti opatrovance, osoby blízké nebo pečující osoby. Žádost se

⁵ § 55 a §56 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶ § 466 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷ § 463 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁸ § 471 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁹ § 471 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zasílá opatrovníkovi, kdy opatrovník je povinen svolat do 30 dnů ustanovující schůzi, kde je potřeba zvolit standardně minimálně tři členy opatrovnické rady, kteří poté zasedají minimálně jednou ročně. Členem opatrovnické rady nemůže být opatrovník ani opatrovanec, musí to být osoba osvědčující vážný a dlouhodobý zájem a jejíž zájmy neodporují zájmům opatrovance. Vznik opatrovnické rady není vázán na souhlas soudu, soudu se vznik opatrovnické rady pouze oznamuje. Opatrovnická rada projednává pravidelné zprávy opatrovníka, uděluje souhlas s některými úkony dle zákona a zároveň má možnost podat návrh na změnu opatrovníka nebo zrušení opatrovnictví.¹⁰

V této kapitole byly blíže vysvětleny základní pojmy, které se v oblasti veřejného opatrovnictví nejčastěji používají, a které bylo potřeba vysvětlit pro lepší pochopení následujícího textu. Hned v následující kapitole se budu zabývat prvním zde zmíněným základním pojmem a to duševní poruchou.

¹⁰ § 472 - §479 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

2. Duševní poruchy u osob omezených ve svéprávnosti

Cílem této kapitoly je nejen přiblížit nejčastější diagnózy, jež předcházejí možnému omezení člověka ve svéprávnosti, ale poukázat i na možné důsledky a vnímání duševně nemocných společností, a to vzhledem k tomu, že se otázkou diagnóz u osob omezených ve svéprávnosti budu zabývat i v empirickém šetření.

2.1 Diagnózy vedoucí k omezení svéprávnosti a jejich důsledky

Lidé omezení ve svéprávnosti většinou trpí jednou, případně i kombinací více druhů diagnóz. Mezi nejčastěji diagnostikované duševní poruchy patří mentální retardace, organické duševní poruchy, mezi které se řadí především demence, dále schizofrenie, poruchy s bludy, a také poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním psychoaktivních látek.¹¹

Lehká mentální retardace

Jedná se o lehčí postižení intelektu. Projevuje se sklony ke zkratkovitým reakcím, nestálostí a v některých případech se může projevit až ve školním věku opožděním psychomotorického vývoje. Lidé s lehkou mentální retardací potřebují určitý dohled, vzhledem k snadné zneužitelnosti, a to především pro jejich sníženou kritičnost a zvýšenou ovlivnitelnost.¹² Jsou vzdělatelní a zaměstnatelní, ale jejich práce musí být kontrolována.¹³

Střední mentální retardace

Lidé s touto diagnózou jsou schopni se částečně naučit číst a psát a disponují chudou slovní zásobou. Trpí řadou tělesných degenerativních znaků, jsou motoricky neobratní, málo vytrvalí, nestálí, zaměstnatelní pouze jednoduchými pracemi, například v chráněných dílnách.¹⁴ K této nemoci se často přidružují různá neurologická či jiná onemocnění, je tedy potřeba těmto lidem zajistit jak ekonomickou, tak sociální podporu.¹⁵

¹¹ JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*, s. 43

¹² OREL, Miroslav. *Psychopatologie: nauka o nemocech duše*, s. 233

¹³ PRAŠKO, Ján. *Obecná psychiatrie*, s. 115

¹⁴ PRAŠKO, Ján. *Obecná psychiatrie*, s. 115

¹⁵ OREL, Miroslav. *Psychopatologie: nauka o nemocech duše*, s. 233

Těžká mentální retardace

Objevují se poruchy centrální nervové soustavy, tělesné odchylky a defekty smyslových orgánů, řečový projev osob s těžkou mentální retardací je minimální a rozvoj jejich intelektových schopností mírný. Jsou nevzdělatelní.¹⁶ Nejsou tedy schopni naučit se základní činnosti spojené s běžným každodenním životem. Zde se většinou opatrovníky stávají rodinní příslušníci.¹⁷

Demence

Diagnóza demence je většinou diagnostikována u osob vyššího věku. Často je demence diagnostikována u Alzheimerovy nemoci, kdy poslední stádia nemoci znamenají neschopnost rozpoznat nejbližší osoby, ztráta soběstačnosti apod.¹⁸ Lidé postižení demencí Alzheimerova typu se projevují stereotypně opakovanými pohyby, činnostmi či úkony, bezcílným blouděním a v některých případech mohou být i agresivní. Tito lidé nejsou schopni samostatného života, proto je o ně většinou postaráno formou opatrovnictví, kdy je potřeba za ně vyřizovat všechny běžné záležitosti.¹⁹

Dalším typem demence může být demence vaskulární, kdy důsledkem bývají přechodné stavy dezorientace a zmatenosti, a to především v noci. Z důvodu dezorientace a zmatenosti nejsou osoby s vaskulární demencí schopné běžně fungovat v sociálním světě a je tedy potřeba jim zajistit potřebnou ochranu.²⁰

Mezi demence patří ale i demence toxické, z nichž nejčastější je demence alkoholová, způsobená dlouhodobým užíváním alkoholu.²¹

Schizofrenie

Pro schizofrenické poruchy je typická deformace vnímání, myšlení, emocí a chování. Objevuje se ozvučení myšlenek, vysílání a vkládání myšlenek, bludné myšlení a ovládání, sluchové halucinace a poruchy myšlení. Člověk s diagnostikovanou schizofrenií může trpět ztrátou zájmu, apatií, emoční oploštělostí. Pokud je schizofrenie včas podchycena a léčena, bývají tito lidé schopni běžného života bez jakýchkoliv

¹⁶ PRAŠKO, Ján. *Obecná psychiatrie*, s. 115

¹⁷ OREL, Miroslav. *Psychopatologie: nauka o nemocech duše*, s. 233

¹⁸ LUŽNÝ, Jan. *Gerontopsychiatrie*, s. 43

¹⁹ OREL, Miroslav. *Psychopatologie: nauka o nemocech duše*, s. 141

²⁰ OREL, Miroslav. *Psychopatologie: nauka o nemocech duše*, s. 145

²¹ OREL, Miroslav. *Psychopatologie: nauka o nemocech duše*, s. 146-147

omezení. V opačném případě je nutné zabezpečit jejich běžné záležitosti a chránit jejich zájmy formou opatrovnictví.²²

Poruchy s trvalými bludy

Jedná se o rozvoj jednoho či více bludů, jež mohou přetrvávat i celý život. Vyskytuje se zde několik forem, mezi které patří např. forma erotomanická, žárlivecká, megalomanická či hypochondrická. Člověk je v sociálním prostoru indisponován především tím, že v některých případech není schopen rozpoznat hranice mezi bludem a reálnou situací. Z důvodu špatného úsudku, zda se jedná o skutečnost či blud, je potřeba tyto osoby chránit institutem opatrovnictví a pomáhat jim s jejich skutečným běžným životem.²³

Poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním alkoholu

Duševní poruchy a poruchy chování způsobené užíváním alkoholu jsou většinou způsobeny akutní opilostí, těžkým či chronickým alkoholismem.²⁴ Důsledkem nadměrného užívání alkoholu jsou většinou stavy deliria, kdy se u těchto osob vyskytují psychotické poruchy charakterizované bludy a sluchovými halucinacemi, kdy slyší hlasy, které jim radí, něco doporučují nebo přikazují. Může se ale jednat i o ozvučené myšlenky. Tito lidé většinou trpí více poruchami současně, a běžné záležitosti, které by měli řešit, je většinou nezajímají, a je potřeba jim s těmito záležitostmi pomáhat.²⁵

²² OREL, Miroslav. *Psychopatologie: nauka o nemocech duše*, s. 171

²³ OREL, Miroslav. *Psychopatologie: nauka o nemocech duše*, s. 175, 176

²⁴ OREL, Miroslav. *Psychopatologie: nauka o nemocech duše*, s. 158-169

²⁵ PRAŠKO, Ján. *Obecná psychiatrie*, s. 62, 81

2.2 Vnímání duševně nemocných společností

Psychicky nemocní lidé se během svého života musí vypořádat jak se svou diagnózou, tak se zranitelností, kterou jejich nemoc přináší. Dále je ve většině případů potká sociální sestup v podobě ztráty sociálního statusu, nezaměstnanosti, invalidity, úbytku financí, izolace a někdy i s bezdomovectvím. Bývají vyloučeni z pracovního trhu a někteří i z rodiny. V momentě, kdy konzumují alkohol, narážejí na strach a odpor ze strany společnosti. Své problémy nejsou schopni vyřešit vlastními silami, a často se od společnosti izolují sami.²⁶

Mezi základní sociální potřeby člověka patří především potřeba bezpečí a potřeba být druhými vnímán jako hodnotná bytost. Tyto potřeby jsou však u osob trpících duševní poruchou ohroženy či dokonce narušeny. Duševně nemocní lidé jsou často podceňováni, opovrhováni a jsou více či méně ve společnosti izolováni. Na druhou stranu se osoby s duševní poruchou mohou dostat v důsledku své duševní poruchy do konfliktu se společenskými zvyklostmi či právními předpisy a tím pak škodit jak sobě samému, tak společnosti.²⁷

Psychické poruchy jsou společností považované za těžko léčitelné s nejistým výsledkem v léčbě. Ve společnosti panuje snížená tolerance vůči chování psychiatrických pacientů a je často připisována nálepka „duševní porucha“ každému nezvyklému činu. Předsudky lidí k psychicky nemocným osobám však mohou vážně zasahovat jak do diagnostiky, tak i do léčby nemocných a ohrožovat je neporozuměním a vyloučením ze společnosti.²⁸

Velký vliv na vnímání duševně nemocných mají především média, která tyto osoby prezentují jako méněcenné a nebezpečné jedince, kteří nepatří do společnosti. Tato realita je ale pro osoby trpící psychickými problémy ponižující a zahanbující. Pro média již ale nejsou zajímavé informace, že většina osob s psychickou poruchou žije běžným životem, léčí se ambulantně a v případě lehčí diagnózy dochází i do zaměstnání.²⁹

Bez ohledu na výše zmíněné je však člověk psychicky nemocný neustále součástí sociálního života, ať už jako člen rodiny, soused, občan, zaměstnanec či pacient oddělení.³⁰

²⁶ PRAŠKO, Ján. *Obecná psychiatrie*, s. 359

²⁷ PRAŠKO, Ján. *Obecná psychiatrie*, s. 339, 360

²⁸ PRAŠKO, Ján. *Obecná psychiatrie*, s. 353, 363

²⁹ PRAŠKO, Ján. *Obecná psychiatrie*, s. 33

³⁰ PRAŠKO, Ján. *Obecná psychiatrie*, s. 351

3. Řízení o podpůrných opatřeních a řízení ve věcech svéprávnosti

Obsahem následující kapitoly je nejen přiblížit různé možnosti podpůrných opatření, které mohou předcházet omezení ve svéprávnosti, ale i blíže se podívat na řízení o svéprávnosti. Další věcí, která jde ruku v ruce s řízením o svéprávnosti, je řízení ve věcech opatrovnictví člověka. Tyto informace je nutno uvést, především s ohledem na dostatečné ukotvení této problematiky v zákoně.

3.1 Řízení o podpůrných opatřeních při narušení schopnosti právně jednat

Podpůrná opatření by měla pomoci zletilé osobě, která pro duševní poruchu různé intenzity není schopna samostatně jednat a orientovat se v základních životních situacích. Filozofií podpůrných opatření je, aby měl člověk možnost rozhodovat sám o sobě za asistence osoby, kterou si sám zvolil a která mu bude při rozhodování nápomocná. Nejedná se tedy o náhradníka, který by za daného člověka rozhodoval sám bez jeho přítomnosti.³¹

Podpůrná opatření předcházející omezení ve svéprávnosti jsou v občanském zákoníku seřazena od nejmírnějších až po více omezující, a to následovně: předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování a zastoupení členem domácnosti.³² V řízení o podpůrných opatřeních rozhoduje soud zejména o splnění podmínky v předběžném prohlášení, změně nebo zrušení předběžného opatření, schválení smlouvy o nápomoci, odvolání podpůrce a o schválení zastoupení členem domácnosti.³³ Tato opatření umožňují ponechat člověku při rozhodování více samostatnosti nebo ve složitějších případech využít podporu či asistenci zvolených osob.³⁴ V řízení o podpůrných opatřeních soud zjišťuje všechny důležité skutečnosti rozhodující o splnění podmínky i nad rámec tvrzení účastníků řízení a je oprávněn provádět i jiné důkazy ke zjištění skutkového stavu, než účastníky navrhované. Soud rozhoduje usnesením.³⁵

³¹ HAVLÍČEK, Karel (ed.). *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář*, s. 110

³² §38 - § 49 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³³ §31 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

³⁴ BENEŠOVÁ, Eva. Řízení o svéprávnosti s ohledem na práva a povinnosti opatrovance a opatrovníka. *Právo a rodina*, s. 13

³⁵ HAVLÍČEK, Karel (ed.). *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář*, s. 111

Předběžné prohlášení

Předběžné prohlášení umožňuje osobám očekávajícím nezpůsobilost právně jednat zvolit určitý způsob či osobu pro správu svého majetku nebo projevit vůli ohledně budoucího opatrovníka. Prohlášení se sepisuje buď formou veřejné listiny, kdy je přítomen notář, nebo soukromou listinou za účasti dvou svědků, kteří na obsahu prohlášení nemají zájem, uvedou své osobní údaje a vše stvrdí podpisem. V okamžiku, kdy se podstatným způsobem změni okolnosti tak, že člověk, který učinil prohlášení, by za vzniklých okolností učinil prohlášení s jiným obsahem či vůbec, a hrozila-li by mu závažná újma, soud prohlášení po předchozím zjištění názoru této osoby změni nebo zruší.³⁶

Příkladem, kdy je možné užití předběžného prohlášení, je situace, kdy je člověku zjištěn nějaký druh demence a je zde předpoklad, že zdravotní stav se bude zhoršovat. V tomto případě se člověk ještě za plné svéprávnosti, kdy si celou situaci uvědomuje, může formou předběžného prohlášení určit, kterou osobu by chtěl za opatrovníka v případě, že již nebude schopen starat se sám o svou osobu. Soud k jeho přání přihlíží.

Nápomoc při rozhodování

Zákon dává institutem nápomoci při rozhodování možnost lidem, kteří sice trpí duševní poruchou, ale ještě stále jsou schopni o sobě sami rozhodovat, aby využili osobu či osoby dle vlastního výběru k radě nebo pomoci.³⁷

Jedná se o tzv. podpůrce, který se smlouvou o nápomoci zavazuje podporovanému, že mu bude nápomocen radami, zajistí potřebná sdělení či údaje a se souhlasem podporovaného bude přítomen právních jednání. Za podporovaného však nerozhoduje, ale jedná společně s ním. Aby nebyly ohroženy zájmy podporovaného, je nutné smlouvu o nápomoci schválit před soudem, pak teprve nabývá účinnosti.³⁸

Soud řízení zahájí pouze na návrh podporovaného či podpůrce. Smlouvu o nápomoci lze ovšem schválit i v průběhu řízení o omezení svéprávnosti jako mírnější opatření, a to především pokud soud zjistí, že smlouva o nápomoci již fakticky existuje či jí účastníci v průběhu řízení sepíší a předloží. Pokud není smlouva přiložena k návrhu na zahájení řízení, musí být v návrhu zachyceny alespoň základní náležitosti, aby byl zřejmý

³⁶ § 38, §39 odst. 1 a 2 a §43 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁷ §45 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁸ §45 a §46 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

konkrétní rozsah nápomoci. Soud pak s projevem vůle obou stran vymezí obsah smlouvy ve svém rozhodnutí.³⁹ Podpůrce nesmí nevhodným ovlivňováním ohrozit zájmy podporovaného, ale ani se bezdůvodně obohatit na úkor podporovaného.⁴⁰

Pokud ze strany podpůrce dojde k závažnému porušení povinností, má soud pravomoc podpůrce odvolat, a to buď na návrh, nebo i bez návrhu na základě podnětu například příbuzných. Soud bude zjišťovat, zda k porušení došlo a zda bylo dostatečně závažné na to, aby byl podpůrce odvolán. Odpůrce lze ovšem odvolat i na návrh podporovaného či podpůrce v případě, že jedna se stran již nechce být smlouvou o nápomoci vázána.⁴¹ Příkladem nápomoci při rozhodování může být situace, kdy člověk trpící duševní poruchou není schopen například přesně porozumět fungování sociálních dávek. Pokud má takový člověk sjednanou smlouvu o nápomoci, tak podpůrce jej na úřady doprovází a je účasten jednání. V případě, že si podporovaný není něčím jistý, má právo se s podpůrcem radit, rozhodnutí je ale na podporovaném.

Zastoupení členem domácnosti

Institut zastoupení členem domácnosti je možno využít u osoby zletilé, jež není schopna samostatně právně jednat z důvodu duševní poruchy a nemá v této věci jiného zástupce. Zastoupení vzniká pouze schválením soudu. Zástupcem je možno ustanovit potomka, sourozence, manžela, předka, partnera či osobu žijící se zastoupeným ve společné domácnosti déle než tři roky. Řízení o schválení zastoupení členem domácnosti lze zahájit jak na návrh, tak bez návrhu, a to jestliže soud v průběhu řízení o omezení ve svéprávnosti zjistí, že by postačovalo méně omezující opatření. V tomto momentu již není nutno nařizovat další jednání. V případě, že návrh podala osoba, která zároveň chce vykonávat zástupce, a soud má obavu ze zneužití ze strany zástupce, nařídí soud z důvodu ochrany zastoupeného soudní jednání. V některých snazších případech si může soud zjistit názor osoby, jež bude zastupována, například návštěvou pracovníka soudu, a v případě, že mu toto dostačuje, lze výjimečně rozhodnout i bez nařízení soudního jednání. Zástupce schválený soudem řeší za zastoupeného běžné životní záležitosti, jako je například přebírání pošty, nákupy, platby či vyřizování různých sociálních dávek, kdy podstatným rozdílem oproti nápomoci při rozhodování je ten, že všechny tyto úkony může činit zástupce sám bez přítomnosti zastoupeného.⁴²

³⁹ HAVLÍČEK, Karel (ed.). *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář*, s. 116, 117

⁴⁰ § 47 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴¹ § 47 odst. 2 a § 48 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴² HAVLÍČEK, Karel (ed.). *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář*, s. 113

3.2 Řízení o svéprávnosti

V řízení o svéprávnosti je příslušným soudem obecný soud člověka, u něhož se rozhoduje o omezení ve svéprávnosti.⁴³ Dle občanského zákoníku může soud omezit člověka ve svéprávnosti, hrozila-li by mu jinak závažná újma, je-li to v jeho zájmu, po jeho zhlédnutí a v případě plného uznání jeho osobní jedinečnosti a jeho práv. Posuzuje se rozsah i stupeň neschopnosti starat se o vlastní záležitosti a možnost použití méně omezujících či mírnějších opatření.⁴⁴

Řízení o omezení nebo navrácení svéprávnosti se zahajuje na základě návrhu osoby jednající v zájmu posuzovaného, na základě návrhu orgánu či zdravotního ústavu, a pokud se jedná o návrh o navrácení svéprávnosti, též na základě návrhu osoby omezené ve svéprávnosti. V případě, že soud zjistí rozhodné skutečnosti pro zahájení řízení, učiní tak bezodkladně, a to usnesením. Návrh musí obsahovat skutkové a právní důvody vedoucí k tomu, že není možné použít jakákoliv jiná mírnější či méně omezující podpůrná opatření. Ve chvíli, kdy soud zahájí řízení o svéprávnosti, ustanoví posuzovanému opatrovníka pro soudní řízení. Posuzovanému je ale ponechána možnost zvolit si svého zmocněnce, a to i bez ohledu na skutečnost, zda soudem přidělený opatrovník s tímto souhlasí či nikoliv.⁴⁵ Současně s řízením o svéprávnosti soud zahájí i řízení ve věcech opatrovnictví člověka, přičemž tato řízení spojí.⁴⁶

Na počátku soudního řízení soud ustanoví budoucímu opatrovanci soudního znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, který je povinen vypracovat znalecký posudek a doručit jej soudu. Znalecký posudek by měl obsahovat úvod, výpis ze spisu a zdravotnické dokumentace, následně informace získané z vlastního psychiatrického vyšetření a stanovení diagnózy. V případě, že soud požadoval odpovědi na určité otázky, soudní znalec na ně odpovídá v závěru znaleckého posudku.⁴⁷

V průběhu řízení o svéprávnosti předvolá soud všechny účastníky řízení, kterými mohou být navrhovatel, posuzovaný, manžel posuzovaného, opatrovník pro soudní řízení, znalec, zmocněnec, současný opatrovník v případě přezkumu rozhodnutí a další,

⁴³ § 34 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁴ § 55 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁵ § 35 odst. 1 a 2, § 37 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁶ § 44 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁷ JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*, s. 70

o jejichž právech a právech chráněných zájmech se bude jednat. Mezi povinné úkony soudu patří výslech znalce a posuzovaného. Výslechy jsou zaměřeny na jednání posuzovaného a konkrétní projevy jeho onemocnění, a to ve všech oblastech jeho života. V případě, že u posuzovaného nelze výslech s ohledem na jeho zdravotní stav provést, může soud od takového výslechu upustit, avšak musí učinit zhlédnutí posuzovaného. Je-li posuzovaný schopný komunikovat a požádá o výslech, musí mu soud vyhovět. Při úkonu zhlédnutí se posuzovanému zároveň poskytují veškerá poučení o procesních povinnostech a právech. V případě, že soud v průběhu řízení zjistí, že vzhledem k zájmům posuzovaného postačí užití méně omezujícího opatření, může kdykoliv toto mírnější opatření použít na místo jakéhokoli omezení svéprávnosti. O méně omezujícím opatření rozhoduje soud usnesením.⁴⁸

Závěrečná fáze řízení o svéprávnosti je rozhodnutí, kdy soud rozhoduje rozsudkem. V rozsudku soud vymezí posuzovanému rozsah omezení samostatně právně jednat a případnou dobu trvání tohoto omezení, nejdéle však na tři roky. Soud musí posuzovanému ponechat práva právně jednat v běžných záležitostech každodenního života. Součástí rozsudku je i výrok o jmenování opatrovníka a jeho právech a povinnostech.⁴⁹

⁴⁸ § 38 odst. 1 a 2, § 39 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁹ HAVLÍČEK, Karel (ed.). *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář*, s. 136, 137, 140

3.3 Řízení ve věcech opatrovnictví člověka

Většinu řízení ve věcech opatrovnictví člověka soud zahajuje bez návrhu ihned poté, co se dozví o rozhodných skutečnostech. Skutečnosti rozhodné pro vedení řízení soud zpravidla zjistí z vlastní činnosti nebo k zahájení řízení dá podnět jiný soud.⁵⁰

Příslušným soudem v řízení ve věci opatrovnictví je soud, jenž vede řízení o svéprávnosti, přičemž se tato dvě řízení spojí. Je-li řízení o svéprávnosti zastaveno, je příslušným soudem soud, v jehož obvodu má opatrovanec bydliště. Nezná-li soud místo pobytu opatrovance, je příslušným soudem ten, ve kterém má opatrovanec majetek.⁵¹

Případy, kdy jsou osobám ustanoveni opatrovníci bez omezení ve svéprávnosti, jsou například osoby, u kterých není známo, kde pobývají, či neznámému člověku zúčastněnému při určitém právním jednání.⁵² V tomto okamžiku jsou opatrovanci ponechána všechna práva bez omezení. Opatrovník může jednat pouze v konkrétních případech, které stanoví soud v rámci stanovených práv a povinností opatrovníka.⁵³

Mezi účastníky řízení ve věcech opatrovnictví člověka patří potencionální opatrovanec, návrhvatel a všichni potencionální opatrovníci. Povinností soudu je nařídit soudní jednání k projednání věci samé, kterou je například jmenování a odvolání opatrovníka, určení rozsahu práv a povinností opatrovníka, schvalování nakládání s majetkem a jměním přesahujícím běžnou správu jmění či udělení souhlasu s jednáním, která jsou opatrovníkovi zákonem výslovně zakázána.⁵⁴

Schválení soudu či opatrovnické rady je nutné například v případě změny osobního stavu opatrovance, nabytí nemovité věci pro opatrovance, její zatížení či zcizení, uzavření smlouvy zavazující opatrovance k opakovanému či trvajícimu plnění delšímu než tři roky, odmítnutí dědictví z pozůstalosti či závázání opatrovance k bezúplatnému plnění jiné osobě.⁵⁵ Z občanského zákoníku zároveň vyplývá, že opatrovník ani soud nemá právo jednat o vzniku a zániku manželství, rodičovských právech opatrovance, prohlášení o vydědění a pořízení v případě smrti.⁵⁶

⁵⁰ § 45 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

⁵¹ § 44 a § 46 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

⁵² § 465 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵³ Základní informace pro obce jako veřejné opatrovníky (online), s. 22

⁵⁴ HAVLÍČEK, Karel (ed.). *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář*, s. 150

⁵⁵ § 483 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ §458 a §459 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Při výběru opatrovníka soud schvaluje osobu, která je svéprávná a o budoucího opatrovance projevuje dlouhodobý vážný zájem a je schopna jej projevovat i do budoucna. Je-li to možné, dává soud zásadně přednost osobě, kterou navrhl opatrovanec. Pokud opatrovanec žádnou osobu nenavrhl nebo navrhovaná osoba není vhodnou osobou, hledá soud jinou osobu alespoň příbuznou či opatrovanci blízkou. Nenajde-li se v tomto okruhu žádná vhodná osoba nebo nikdo z nich není ochoten funkci opatrovníka vykonávat, je nutné ustanovit veřejného opatrovníka. Veřejného opatrovníka vykonává obec v místě bydliště opatrovance nebo právnická osoba touto obcí zřízená. V případě jmenování veřejného opatrovníka není vyžadován jeho souhlas.⁵⁷

V této kapitole jsem přiblížila řízení o podpůrných opatřeních při narušení schopnosti právně jednat, kdy tato opatření jsou užívána většinou v případech, kdy není potřeba osobu omezit ve svéprávnosti a zároveň je zde rodina, která je schopna svého příbuzného prostřednictvím podpůrných opatření podporovat. Dále bylo vysvětleno řízení o svéprávnosti, kde se soud zabývá svéprávností konkrétní osoby. K rozhodnutí soudu je potřeba především znalecký posudek z oboru psychiatrie. Zároveň s řízením o svéprávnosti se zahajuje i řízení ve věcech opatrovnictví člověka. Tato řízení se zahajují zároveň, tak aby bylo možné v případě omezení ve svéprávnosti posuzované osobě ihned ustanovit opatrovníka. V následující kapitole přiblížím práva a povinnosti, kterými se ustanovený opatrovník řídí.

⁵⁷ § 471 odst. 2 a 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

4. Práva a povinnosti opatrovníka

Kapitola pojednává o právech a povinnostech, kterými se řídí každý opatrovník a která slouží k ochraně práv a zájmu opatrovance. Tato práva a povinnosti jsou primárně ukotvena v občanském zákoníku platném od roku 2014. V témže roce se k právům a povinnostem opatrovníka blíže vyjádřila i Eva Benešová v odborném časopise právo a rodina, kde jednotlivé body čtenářům blíže vysvětlila, proto jsou v této kapitole použity oba publikační zdroje.

Jednat osobně

Opatrovník jedná s opatrovancem osobně. V nutném případě může opatrovník po předchozí domluvě s opatrovancem pověřit pro určité jednání další osobu. Za řádný výběr této osoby je zodpovědný opatrovník.⁵⁸

Opatrovník a jeho povinnosti

Opatrovník je povinen s opatrovancem udržovat vhodným způsobem pravidelné spojení v potřebném rozsahu. Zajímá se o život opatrovance a projevuje tak skutečný zájem o jeho osobu. Srozumitelně opatrovanci vysvětluje rozsah a povahu rozhodnutí, která jsou v jeho zájmu učiněna. V neposlední řadě je opatrovník povinen dbát o zdravotní stav opatrovance a spolupracovat se zdravotnickými institucemi, u kterých je registrován.⁵⁹

Meze zastoupení

Opatrovník nemá oprávnění za opatrovance jednat v záležitostech výkonu rodičovských práv a povinností, vzniku a zániku manželství, ani o pořízení pro případ smrti či prohlášení o vydědění. Se souhlasem soudu je opatrovník oprávněn uzavřít dohodu o úpravě majetkových poměrů, bydlení, výživného po dobu po rozvodu či uzavřít smlouvu dědickou či odkaz.⁶⁰

Chránit zájmy a naplňovat právní prohlášení opatrovance

K povinnostem, které opatrovník při své práci vykonává, patří naplňování právních prohlášení opatrovance, dbát o jeho současné i dříve projevená přání, názory, vyznání či přesvědčení a přihlížet k nim. Opatrovník přistupuje aktivně k výkonu své funkce a

⁵⁸ BENEŠOVÁ, Eva. Řízení o svéprávnosti s ohledem na práva a povinnosti opatrovance a opatrovníka. *Právo a rodina*, s. 16

⁵⁹ § 466 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁰ BENEŠOVÁ, Eva. Řízení o svéprávnosti s ohledem na práva a povinnosti opatrovance a opatrovníka. *Právo a rodina*, s. 17

s opatrovancem udržuje jak právní, tak důvěrně osobní vztah. Způsob života opatrovance by měl být v souladu s jeho schopnostmi i v případě jeho zvláštních představ či přání, pokud tomuto nelze rozumně odporovat.⁶¹

Správa jmění opatrovance

Vyplývá-li z rozsudku spravovat jmění opatrovance, je opatrovník oprávněn disponovat se jměním a provádět běžnou správu tohoto jmění. Do běžné správy jmění patří především pravidelně se opakující se platby, například platba nájmu, inkasa, hrazení sociálních služeb apod., ale také spravovat příjmy ze sociálních dávek či důchodu. Jedná-li se o záležitost, která není běžná, například prodej domu či auta, je nutné schválení soudu, přičemž soudní rozhodnutí má deklarativní povahu. Právní jednání tedy může být uskutečněno již před nebo až po rozhodnutí soudu. V momentě neschválení právního jednání se na něj hledí, jako by nikdy nebylo.⁶²

Jednání vyžadující souhlas soudu

Dle zákona smí opatrovník určité úkony činit pouze se souhlasem soudu. Mezi úkony vyžadující souhlas soudu patří změna osobního stavu opatrovance, uzavření smlouvy, která opatrovance zavazuje k trvajícimu či opakovanému plnění delšímu než 3 roky, odmítnutí dědictví a plnění z pozůstalosti či bezúplatné zavázání opatrovance k plnění jiné osobě, pokud se nejedná o dar dle zásad slušnosti k obvyklé příležitosti s projevem souhlasu opatrovance. Dále jde o záležitost týkající se zatížení, zcizení či nabytí pro opatrovance nemovité věci či podílu na ní, zatížení, zcizení, či nabytí pro opatrovance obchodního závodu, podílu na obchodním závodu nebo podílu na právnické osobě. Souhlas soudu je vyžadován také v případech nabytí či zcizení majetku v hodnotě nad pětinasobek životního minima jednotlivce nebo převyšující polovinu majetku opatrovance, pokud nejde o nepatrnou hodnotu či se nejedná pro opatrovance o věci zvláštní oblíbenosti. Opatrovník nesmí bez souhlasu soudu poskytnout či přijmout půjčku nebo úvěr přesahující částku pětinasobku životního minima jednotlivce.⁶³

⁶¹ § 467 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶² BENEŠOVÁ, Eva. Řízení o svéprávnosti s ohledem na práva a povinnosti opatrovance a opatrovníka. *Právo a rodina*, s. 16

⁶³ § 483 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Soupis jmění a každoroční vyúčtování

Opatrovník, kterému byla soudem svěřena správa jmění, musí nejpozději do dvou měsíců od doby jmenování vyhotovit a doručit soudu, opatrovanci a případně i opatrovnické radě soupis jmění opatrovance. V průběhu opatrovnictví je povinností opatrovníka každý rok do 30. června vyhotovit a doručit vyúčtování správy jmění soudu, opatrovanci případně i opatrovnické radě. Tuto povinnost má opatrovník i při ukončení opatrovnictví.⁶⁴

Odměna opatrovníka

Podle nového občanského zákoníku je možné opatrovníkovi za správu jmění přiznat odměnu. O výši odměny rozhoduje na návrh opatrovníka soud s ohledem na náklady správy, hodnotu majetku, ale i na pracovní či časovou náročnost při správě jmění a majetku. V případě, že je soudem odměna přiznána, je hrazena opatrovancem.⁶⁵

Pojištění pro případ škody

Opatrovníkovi, který spravuje jmění opatrovance, může soud uložit povinnost pojistit se v přiměřeném rozsahu pro případ způsobení škody opatrovanci či jiné osobě při výkonu funkce opatrovníka.⁶⁶

Odvolání nebo smrt opatrovníka

V případě odvolání či smrti opatrovníka přechází opatrovnictví na veřejného opatrovníka do doby, než soud jmenuje opatrovanci nového opatrovníka.⁶⁷

Výše zmíněnými právy a povinnostmi, je povinen se řídit každý opatrovník a není tomu jinak ani v případě sociálních pracovníků vykonávajících veřejné opatrovnictví, kteří se mimo jiné řídí i dalšími předpisy a zákony, více o tom, ale až v následující kapitole.

⁶⁴ § 485 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁵ § 462 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁶ § 465 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁷ § 468 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

5. Sociální pracovník v roli veřejného opatrovníka

Již bylo popsáno vše, co předchází rozhodnutí o určení opatrovníka a o jeho právech a povinnostech. Nyní se zaměřím na popis práce veřejného opatrovníka a sociálního pracovníka, který většinou funkci veřejného opatrovníka na úřadech vykonává.

5.1 Popis práce veřejného opatrovníka

Nepodaří-li se soudu ustanovit opatrovanci opatrovníka z řad rodinných příslušníků či osob opatrovanci blízkých, je potřeba ustanovit opatrovníka veřejného, kterým je orgán místní správy, což je město či obec jako právnická osoba. Povinností místní správy je vykonávat funkci veřejného opatrovníka, tudíž není nutný souhlas obce s opatrovnictvím. Město či obec posléze určí zaměstnance, který bude funkci veřejného opatrovníka vykonávat, většinou jde ve větších městech o pracovníka odboru sociálního, tedy sociálního pracovníka.⁶⁸ Po zvolení daného zaměstnance, který bude vykonávat funkci opatrovníka konkrétnímu opatrovanci, je zapotřebí, aby se opatrovník seznámil s opatrovancem a zjistil o něm potřebné informace. Opatrovník je povinen seznámit se s usnesením, rozsudkem, listinou o ustanovení opatrovníka, znaleckým posudkem a také se spisovou dokumentací, pokud již byla někde vedena.⁶⁹

Dále je formou sociálního šetření potřeba zjistit, v jakých podmínkách opatrovanec bydlí, způsob zajištění jeho celodenní stravy, zmapovat veškeré příjmy a výdaje, zjistit, jaké má opatrovanec doklady a jejich platnost, včetně zjištění zdravotní pojišťovny a zda má nějaké dluhy, úspory či majetek. Dále je zapotřebí zeptat se opatrovance na jména a případně i kontakty všech lékařů, u kterých je v evidenci, a nemoci, se kterými se léčí. Posléze zmapovat rodinné zázemí, sociální vztahy a jeho potřeby a přání.⁷⁰

Po zjištění všech potřebných dokladů a informací o opatrovanci je povinností opatrovníka do dvou měsíců od jeho jmenování vyhotovit soupis jmění opatrovance, které má opatrovník spravovat, a zaslat jej jak soudu, tak opatrovanci a případně i opatrovnické radě. Povinnost vyhotovit soupis spravovaného jmění následně platí každoročně, a to vždy do 30. června. Opět je potřeba soupis jmění doručit soudu, opatrovanci a případné opatrovnické radě.⁷¹

⁶⁸ MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: Otázka opatrovnictví dospělých*, s. 131

⁶⁹ JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*, s. 85

⁷⁰ JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*, s. 85

⁷¹ § 485 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

V průběhu další spolupráce s opatrovancem veřejný opatrovník zajišťuje pomoc či podporu v různých oblastech opatrovanceva života, jedná se především o oblast sociální péče, zdravotní péče, správy financí a majetku a v právních úkonech, kdy všechny tyto oblasti se mohou vzájemně prolínat.⁷²

Zajištění sociální péče

Veřejný opatrovník dle domluvy s opatrovancem opatrovance navštěvuje doma nebo v sociálním či zdravotním zařízení, v případě, že potřebuje řešit aktuální situaci opatrovance. V případě potřeby ze strany opatrovance napomáhá opatrovník se zajištěním bydlení. Vyřizuje kopii rodného listu, nový občanský průkaz a průkaz zdravotní pojišťovny v případě ztráty či konce platnosti průkazu. Vyřizuje opatrovanci důchod, příspěvek na péči, dávky státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi, přebírá důchod. Kontroluje platnost všech smluv, půjček apod. Po předchozí domluvě doprovází opatrovance na nákupy nebo toto zajišťuje prostřednictvím pečovatelské služby. Komunikuje a spolupracuje se zavedenými službami sociální péče. Zajišťuje umístění do zařízení, kdy podává a aktualizuje žádosti a udržuje kontakt s místním sociálním pracovníkem. Spolupracuje s pracovníky v zařízeních sociálních služeb, okresní správou sociálního zabezpečení, Českou správou sociálního zabezpečení, úřady práce apod. Spolupracuje s rodinou opatrovance a osobami blízkými a všechny činnosti vykonává ve prospěch opatrovance.⁷³

Zajištění zdravotní péče

V oblasti zdravotní péče veřejný opatrovník spolupracuje s praktickými a odbornými lékaři, posudkovými lékaři, zdravotnickým personálem ve zdravotnických zařízeních a pracovníky pojišťoven. Zajišťuje registrace u nových lékařů, opatrovance objednává na vyšetření, kontroly a připomíná sjednaný termín. Zároveň v případě potřeby poskytne opatrovanci doprovod k lékaři. Pokud opatrovanec chodí k lékaři sám, je někdy nutné ověřit, zda se na kontrolu dostavil. S opatrovancem nakupuje či vyzvedává léky a kontroluje jejich užívání. Za opatrovance podepisuje informovaný souhlas s prováděním vyšetřovacích i léčebných výkonů a s hospitalizací.⁷⁴

⁷² JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*, s. 85-91

⁷³ JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*, s. 85-91

⁷⁴ JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*, s. 87, 88

Zajištění správy financí a majetku

V rámci správy majetku a financí veřejný opatrovník vede evidenci o hospodaření s finančními prostředky opatrovanců. Hradí zakoupení různých potřeb či předmětů dle přání a potřeby opatrovance s ohledem na jeho finanční možnosti, hradí nájem, ubytovnu, pobyt ve zdravotnickém či sociálním zařízení, dovážku obědů nebo poskytuje opatrovanci přiměřenou hotovost na zakoupení celodenní stravy. Dle dohody s opatrovancem poskytuje opatrovanci kapesné nebo jej zasílá na účet v případě umístění opatrovance v zařízení. Dále je potřeba hradit kredit do mobilního telefonu, měsíční jízdenku na městskou hromadnou dopravu, odběr elektřiny a plynu, odvoz komunálního odpadu, poplatek za televizi a rozhlas, výživné, je-li stanoveno, možné opravy spotřebního zboží, případně daň z nemovitosti, penzijní připojištění, životní pojištění, stavební spoření či pojištění domácnosti apod. Veřejný opatrovník obesílá a spolupracuje s finančními a bankovními institucemi a zjišťuje případné dluhy opatrovance. Pokud jsou dluhy zjištěny, domlouvá se veřejný opatrovník na termínu splacení či možném splátkovém kalendáři, platí za opatrovance dluhy a půjčky a vyřizuje přestupky, pokuty a exekuce. Opatrovance pravidelně informuje o pohybu jeho finančních prostředků a zůstatku na jeho účtu.⁷⁵

Zajištění právních úkonů

Veřejný opatrovník za opatrovance podepisuje smlouvy a dodatky ke smlouvám, ať už se jedná o smlouvu nájemní, ubytovací, o umístění do zařízení, pracovní, o dodávce elektřiny a plynu apod. Zajišťuje nákup a prodej movitých věcí a v případě větší hodnoty movitého majetku či pozemku a nemovitosti toto zajišťuje jen se souhlasem soudu. Spolupracuje se soudci, soudními úředníky, městskou policií a policií ČR.⁷⁶

K výše uvedenému je třeba doplnit, že se jedná o výčet věcí, které jsou ve spolupráci opatrovance s veřejným opatrovníkem nejběžnější. Výkon funkce veřejného opatrovníka je velmi široký a je potřeba zajistit opatrovance ve všech oblastech jeho života. Veřejný opatrovník tedy zajišťuje všechny záležitosti, které se ve společnosti či rodinách běžně odehrávají.

⁷⁵ JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*, s. 86-88

⁷⁶ JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*, s. 86, 87

5.2 Popis práce sociálního pracovníka

Pracovní úvazek sociálního pracovníka odboru sociálního bývá ve většině případů rozdělen do několika dílčích úvazků, kterými jsou činnosti v samostatné působnosti, činnosti v přenesené působnosti, výkon funkce veřejného opatrovníka a vedení správního řízení, konkrétně rozhodování o zvláštním příjemci dávek důchodového pojištění.⁷⁷

Sociální pracovník je povinen řídit se předpisy v oblasti sociální práce, vnitřními předpisy obecního úřadu a Etickým kodexem sociálních pracovníků ČR. Dále plní povinnosti vyplývající ze zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, občanského zákoníku, občanského soudního řádu, zákona o úřednicích územních samosprávných celků, zákona o sociálních službách, zákona o pomoci v hmotné nouzi, zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, správního řádu a dalších příslušných právních norem a předpisů. Zpracovává údaje a vede podklady pro různé statistiky a další dokumentaci. Vzdělává se ve svém oboru a sleduje aktuální právní předpisy. Dodržuje zákon o ochraně osobních údajů. Zachovává mlčenlivost o důvěrných a osobních údajích.⁷⁸

Na vyžádání příslušného orgánu je sociální pracovník povinen bezodkladně a bezplatně poskytnout údaje, které jsou rozhodné pro nárok na dávku, její výplatu či výši. Jedná se především o dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením.⁷⁹

V samostatné působnosti

V samostatné působnosti sociální pracovník spolupracuje se subjekty, jež navazují na vlastní výkon sociální práce s cílem koordinace aktivit ve prospěch klienta. Spolupodílí se na realizaci preventivních aktivit, jejichž účelem je předcházet nepříznivým životním situacím klientů. Propaguje a seznamuje občany s nabídkou obecního úřadu v oblasti sociální práce.⁸⁰

⁷⁷ Pracovní náplň sociálního pracovníka odboru sociálního v Ostravě ve znění aktuálním k 15.11.2016

⁷⁸ Pracovní náplň sociálního pracovníka odboru sociálního v Ostravě ve znění aktuálním k 15.11.2016

⁷⁹ §32 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, § 50 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁰ § 94 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

V rámci výkonu agendy sociální práce provádí sociální šetření. Je schopen klientovi vysvětlit podmínky nároku na dávky v systému pomoci v hmotné nouzi, dávek státní sociální podpory a dávek pro osoby se zdravotním postižením.⁸¹

Vykonává funkci zvláštního příjemce dávek důchodového pojištění, pokud je v odůvodněných případech příjemcem určeno město jako právnická osoba, a to dle místa trvalého pobytu, případně faktického bydliště oprávněné osoby, hospodaří s finančními prostředky ve prospěch oprávněných osob.⁸²

V přenesené působnosti

Sociální pracovník spolupracuje s navazujícími samosprávnými, státními a neziskovými organizacemi při řešení životní situace klientů, účastní se jednání se soudy, policií, úřady práce a jinými institucemi, dle potřeby odpovídá na jejich dotazy. Při řešení sociálních problémů realizuje vůči klientům metody sociální práce dle konkrétní potřeby klientů. Poskytuje klientům základní i odborné poradenství. Zpracovává Standardizovaný záznam sociálního pracovníka a další dokumentaci.⁸³

Vyhledává klienty v jejich přirozeném prostředí a navazuje s nimi kontakt. Posuzuje životní situace klientů a provádí s klientem přímou sociální práci zaměřenou na změnu situace klienta. Provádí zplnomocnění klientů, aby byly schopni sami měnit podmínky svých životů a ovlivňovat své sociální prostředí.⁸⁴

V případě, že se osoba ocitne v takové životní situaci, že by neposkytnutí okamžité pomoci ohrozilo její život či zdraví a není jí poskytována jiná sociální služba, zajišťuje sociální pracovník poskytnutí sociální služby v nezbytném rozsahu.⁸⁵

Sociální pracovník zjišťuje nezbytnost poskytnutí sociální péče osobě umístěné ve zdravotnickém zařízení, případně zprostředkovává možnosti poskytnutí sociální služby. Pokud službu sociální péče osobě nelze poskytnout, oznámí sociální pracovník tuto skutečnost zdravotnickému zařízení, v němž je osoba umístěna.⁸⁶

⁸¹ Pracovní náplň sociálního pracovníka odboru sociálního v Ostravě ve znění aktuálním k 15.11.2016

⁸² § 10, § 118 odst. 1 (a) zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

⁸³ Pracovní náplň sociálního pracovníka odboru sociálního v Ostravě ve znění aktuálním k 15.11.2016

⁸⁴ Pracovní náplň sociálního pracovníka odboru sociálního v Ostravě ve znění aktuálním k 15.11.2016

⁸⁵ § 92(a) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisu

⁸⁶ § 92 (c) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisu

Rozhoduje o ustanovení zvláštního příjemce dávek důchodového pojištění a plně zodpovídá za odbornou stránku vydaných rozhodnutí. Dohlíží na příjemce dávek důchodového pojištění, zda řádně plní stanovené povinnosti, pokud ne, obecní úřad rozhodne o ustanovení jiného příjemce.⁸⁷

V teoretické části bakalářské práce byl přiblížen celý proces veřejného opatrovnictví, který ve většině případů začíná stanovením duševní poruchy, která je závažného či trvalého rázu, kdy této osobě hrozí závažná újma. Poté je soudu podán návrh, kdy soud posoudí, zda je u dané osoby možné použít mírnějších podpůrných opatření či je zapotřebí zahájit řízení o svéprávnosti a řízení ve věcech opatrovnictví člověka a osobu trpící duševní poruchou ve svéprávnosti omezit. V případě omezení svéprávnosti člověka je současně ustanoven opatrovník, který je ze zákona povinen řídit se zákonem stanovenými právy a povinnostmi opatrovníka. Pokud je osobě ustanoven veřejný opatrovník, jedná se v případě Ostravy o práci pro sociální pracovníky na úřadech městských obvodů, kteří jsou výkonem funkce veřejného opatrovnictví pověřeni. Jelikož tuto funkci zastávají sociální pracovníci, považovala jsem za potřebné přiblížit jak práci sociálních pracovníků, tak práci veřejných opatrovníků. V následující empirické části bakalářské práce se budu zabývat konkrétními případovými studii opatrovanců pro větší přiblížení práce veřejného opatrovníka.

⁸⁷ §10 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

6. Empirická část

V empirické části bakalářské práce bych chtěla poukázat na cíl celé práce, kterým je zjistit, jak sociální pracovníci úřadu hodnotí funkčnost systému veřejného opatrovnictví a v čem spatřují největší problémy při výkonu veřejného opatrovnictví. Dále bych chtěla zjistit, zda si pracovníci myslí, že je problematika opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně a pokud ne, co jim tam chybí. A v neposlední řadě bych chtěla zjistit, zda se změnila práce s novým občanským zákoníkem a jak tuto změnu hodnotí veřejní opatrovnictví z časového i obsahového hlediska.

V průběhu vypracování teoretické části jsem informovala své kolegyně z Úřadu městského obvodu Poruba, oddělení péče o staré a zdravotně znevýhodněné o mé bakalářské práci, kdy jsem jim představila návrh bakalářské práce a nastínila jsem jim obsah teoretické části. Na oddělení péče o staré a zdravotně znevýhodněné pracují pouze ženy, které vykonávají kumulovanou funkci sociálního pracovníka a veřejného opatrovníka. Kolegyně, jsem zároveň požádala o jejich účast na dotazníkovém šetření, které jsem měla v plánu realizovat po ukončení teoretické části. Kolegyně po vyslechnutí všech informací a seznámení se s cíli bakalářské práce při následně společné diskusi vyslovily návrh, zda by nebylo lepší místo dotazníku použít případové studie a následně krátký polostrukturovaný rozhovor. Hlavním důvodem bylo, že při dotazníkovém šetření se ptám na konkrétní otázky, kdy tyto otázky pro osobu, která se ve veřejném opatrovnictví nepohybuje, mohou být nevyhovující, jelikož se jedná o holá fakta nevztahující se ke konkrétnímu případu. V případě použití případových studií budou nastíněny konkrétní příběhy opatrovanců, na kterých je možné blíže se seznámit s prací veřejných opatrovníků a propojit tak informace získané z teoretické části bakalářské práce. Následně budou veřejným opatrovníkům položeny otázky vztahující se k cíli práce, kdy k zodpovězení otázky mohou použít konkrétní případ opatrovance či poukázat na problémy, jež se při výkonu veřejného opatrovnictví opakují. Návrh na změnu dotazníkového šetření na případové studie byl následně projednán i s vedoucí bakalářské práce, která s touto změnou souhlasila.

Nejprve tedy uvedu cíl, metodiku a techniku sběru dat empirické části a poté krátce přiblížím rozdělení opatrovanců. Následovat budou případové studie již konkrétních vybraných opatrovanců, kdy v závěru empirické části položím veřejným opatrovníkům otázky vztahující se k cíli práce.

6.1 Cíl, metodika a technika sběru dat

Cíl praktické části

Cílem je zjistit, jak sociální pracovníci úřadu hodnotí funkčnost systému veřejného opatrovnictví a v čem spatřují největší problémy při výkonu veřejného opatrovnictví. Dále bych chtěla zjistit, zda si pracovníci myslí, že je problematika opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně a pokud ne, co jim tam chybí. A v neposlední řadě bych chtěla zjistit, zda se změnila práce s novým občanským zákoníkem a jak tuto změnu hodnotí veřejní opatrovnictví z časového i obsahového hlediska.

Metodika výběru vzorku případových studií

Při výběru vzorků pro potřebu vypracování případových studií jsem se nejprve zaměřila na to, do jakých kategorií lze opatrovance rozdělit. Rozdělení opatrovanců je možné například dle počáteční diagnózy, věku, pohlaví či místa jejich faktického pobytu. Po zvážení všech možností jsem vybrala rozdělení opatrovanců dle místa jejich pobytu, a to především z důvodu, že při tomto dělení bude možné v rámci případových studií narazit na rozdílné diagnózy, věk i pohlaví opatrovanců a především zde bude rozdílnost v místě pobytu, kdy je jiná práce například s opatrovancem, který bydlí ve své domácnosti, ubytovně, či s opatrovancem umístěným v zařízení zdravotní péče či sociálních služeb. Spisy jsem z celkového počtu 49 aktivních spisů opatrovanců vedených na Úřadu městského obvodu Poruba k 1.1.2017 rozdělila do čtyř skupin a to následovně: opatrovanci žijící ve své domácnosti, opatrovanci žijící na ubytovnách, opatrovanci žijící v zařízení sociálních služeb a opatrovanci žijící v zařízení zdravotní péče. Z celkového počtu 49 opatrovanců je 18 z nich ubytováno na ubytovně, 15 z nich bydlí ve své domácnosti, 10 je umístěno v zařízení sociálních služeb a zbývajících 6 je umístěno v zařízení zdravotní péče. Z těchto skupin jsem si prostřednictvím losování, kdy jejich jména byla vypsána na lístky a rozdělena do skupin, vylosovala vždy jednoho opatrovance z každé skupiny.

Technika sběru dat

Případové studie budou vypracovány ze spisové dokumentace Úřadu městského obvodu Poruba, ke které mám jako sociální pracovník s funkcí veřejného opatrovníka přístup. Jak způsob výběru opatrovanců, tak možnost využití spisové dokumentace pro potřebu zpracování případových studií byl schválen i mou přímou nadřízenou.

6.2 Rozdělení opatrovanců

Nyní nastíním rozdělení opatrovanců do skupin, kde blíže specifikuji, co je pro danou skupinu opatrovanců typické. Opatrovance rozdělím do skupin dle místa jejich pobytu, a to následovně: opatrovanci žijící ve své domácnosti, opatrovanci žijící na ubytovnách, opatrovanci žijící v zařízení sociálních služeb a opatrovanci žijící v zařízení zdravotní péče. Uvedené informace vychází z vlastní profesní zkušenosti při výkonu funkce veřejného opatrovníka na pozici sociálního pracovníka odboru sociálního.

Opatrovanci žijící ve své domácnosti

S opatrovanci žijícími ve své domácnosti je práce veřejného opatrovníka nejaktivnější. Je potřeba zajistit vše, co se týká bydlení opatrovance, ať už jde o běžnou údržbu bytu, zaplacení nájmu, služeb, pojistek, daní z nemovitosti a dalších možných plateb. Opatrovanec je v bytě většinou sám a v dnešní době, kdy se sousedi navzájem moc neznají, tak i trochu izolovaný. Je potřeba opatrovancům poskytovat finance na zabezpečení celodenní stravy nebo zajistit dovážku jídla. Ostatní potřeby buď zajišťuje sám opatrovník, nebo je opatrovanci k jejich zabezpečení zavedena pečovatelská služba.

Opatrovanci žijící na ubytovnách

Práce s opatrovanci na ubytovnách je podobná jako u opatrovanců žijících ve své domácnosti. Na ubytovnách je však obvykle větší kumulace osob, které při bližším vzájemném seznámení jsou schopny si mezi sebou vypomáhat, tak je tomu většinou na menších ubytovnách. Na druhou stranu ale ve větších ubytovnách hrozí riziko, že se navzájem podporují v konzumaci alkoholu apod. V případě opatrovanců na ubytovnách ovšem odpadá starost o fungování, údržbu a zajištění bytové jednotky. Navíc je zde možná průběžná kontrola opatrovanců prostřednictvím recepčních na ubytovnách, které kontrolují chování ubytovaných, a v případě jakéhokoliv problému veřejné opatrovníky kontaktují.

Opatrovanci žijící v zařízení sociálních služeb

Opatrovanci žijící v zařízení sociálních služeb jsou specifictí tím, že o jejich potřeby je v sociálním zařízení postaráno. Řeší se většinou jen aktuální přání klientů. Práci veřejného opatrovníka je většinou zasílání pravidelných plateb do zařízení na úhradu pobytu či pro osobní potřebu opatrovanců a spolupráce se sociálními zařízeními.

Opatrovanci žijící v zařízení zdravotní péče

V případě opatrovanců žijících v zařízení zdravotní péče je velmi specifické to, že se jedná většinou o osoby bez přístřeší, kterým zdravotní stav neumožňuje samostatné bydlení například na ubytovně a jejichž příjem je velmi nízký, a proto je velmi obtížné jejich umístění do zařízení sociálních služeb, která jsou ve většině případů kapacitně naplněná. Nebo také může jít o opatrovance, kteří odmítají umístění do zařízení a v případě propuštění ze zdravotní péče se během několika málo dnů vrací zpět k léčení. O opatrovance je ve zdravotnickém zařízení celodenně postaráno a opatrovník zde nemusí řešit každodenní záležitosti. Rozdíl oproti opatrovancům v zařízení sociálních služeb je ten, že opatrovník neustále vyhledává vhodné sociální zařízení pro umístění opatrovance a spolupracuje se sociálními pracovníky, jak v zařízení zdravotní péče, tak v zařízeních sociálních služeb, kam podal žádosti o umístění a žádosti opakovaně aktualizuje. To vše samozřejmě za předpokladu, že opatrovanec s umístěním souhlasí.

6.3 Případové studie

V dalším textu uvedu čtyři reálné případové studie opatrovanců. Bude se jednat o jednu ženu a tři muže. Případové studie jsem si zvolila po společné diskuzi s kolegyněmi, kdy je tato metoda vhodnější vzhledem k lepšímu popisu průběhu soudního řízení, ale i vzhledem k možnosti poukázat na konkrétní problémy, se kterými se sociální pracovník při výkonu veřejného opatrovnictví setkává.

Je ještě potřeba uvést, že většina případů začíná v době, kdy ještě nebyl platný současný občanský zákoník, proto jsou v následujícím textu ještě uvedeny pojmy, jako je zbavení a omezení ve způsobilosti k právním úkonům. Dále zde bude patrná rozdílnost při soudních řízeních, kdy před rokem 2014 než začal platit současný občanský zákoník, bylo řízení o způsobilosti k právním úkonům vedeno samostatně a až poté bylo zahájeno řízení o ustanovení opatrovníka.

Příběhy opatrovanců začínají prvním kontaktem se sociální pracovnící a končí ke konci roku 2016 a to vzhledem k tomu, že případové studie byly vypracovány v průběhu prvního měsíce roku 2017.

V případových studiích jsou jména a osobní údaje zcela fiktivní a je zachována mlčenlivost podle zákona číslo 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Opatrovanec žijící ve své domácnosti

Popisovanou osobou je žena ve věku 48 let, rozvedená, dvě děti a jmenuje se Aloisie. Aloisie bydlí v pronajaté garsoniére se svým přítelem, a to od července 2013.

První kontakt se sociální pracovnící

V září 2009, kdy byla paní Aloisie omezena ve způsobilosti k právním úkonům a byl jí ustanoven veřejný opatrovník, proběhl i první kontakt se sociální pracovnící.

Osobní anamnéza

Paní Aloisie je fyzicky soběstačná. Je schopna si sama nakoupit, ale není schopna hospodařit s penězi. Pokud bere léky, je klidná, bezkonfliktní. Paní Aloisie není schopná být sama, potřebuje u sebe vždy nějakého přítele.

Zdravotní anamnéza

Paní Aloisii je diagnostikována maniodepresivní psychóza, bipolární afektivní porucha a závislost na alkoholu. Má hodně zdravotních problémů již z dětství. Na psychiatrii v současné době dochází pravidelně, ale ostatních lékařů se bojí. Odmítá chodit k lékaři, i když má zdravotní problémy či bolesti.

Rodinná anamnéza

Aloisie je rozvedená již 15 let, má dvě dospělé děti, které stále studují. Na děti platí výživné ve výši 500,- Kč na každé dítě. Dcera se s paní Aloisií nějakou dobu nestýkala, ale v současnosti k sobě opět nachází cestu. Syn je s matkou v pravidelném kontaktu, pokud je v České republice, navštěvuje ji, a pokud ne, pravidelně jí volá. Paní Aloisie vyrůstala v adoptivní rodině. Její adoptivní matka stále žije, ale nestýkají se. Paní Aloisie dlouhodobě žije s přítelem, který jí pomáhá s domácností, sama by to nezvládla.

Bytové a majetkové poměry

Paní Aloisie bydlela po ubytovnách a následně jí opatrovník zajistil nájemní byt, kde bydlí do současnosti. Pobírá invalidní důchod pro invaliditu III. stupně a příspěvek na péči ve výši 880,- Kč. Z invalidního důchodu jí je sráženo výživné na děti ve výši 500,- Kč na každé dítě. Jedna vyživovací povinnosti jí bude ukončena koncem letního semestru 2017, kdy syn dostuduje a odjede do zahraničí za prací.

Školní a profesní anamnéza

Vystudovala gymnázium a následně pracovala jako jeřábnice na pecích.

Sociální anamnéza

Na začátku spolupráce bylo zjištěno, že paní Aloisie žije na ubytovně se svým přítelem. Společně s přítelem mají na pokoji časté návštěvy, kdy všichni společně konzumují alkohol. Konzumace alkoholu je pro paní Aloisii nebezpečná, jelikož jeho užívání snižuje účinky léků, které jí jsou předepsány psychiatrem. Pokud je paní Aloisie pod vlivem alkoholu, bývá hlučná a agresivní, slyší hlasy a má tendence k páchání sebevraždy. Paní Aloisie je opakovaně hospitalizovaná v psychiatrické nemocnici, kdy se hospitalizace v posledních třech letech vyskytovaly v měsících květnu, červnu a listopadu. Na dotaz, zda se v těchto měsících událo něco zvláštního, paní Aloisie sdělila, že v květnu umřel její adoptivní otec, v červnu má narozeniny její dcera, která se s ní dlouhodobě nestýkala, a v listopadu jsou dušičky. Tyto měsíce byly tedy pro paní Aloisii vždy psychicky náročné a mnohdy sama žádala o umístění v psychiatrické nemocnici.

Průběh soudních řízení ve spojitosti s veřejným opatrovnictvím

Leden 2009

Rozsudkem okresního soudu byla paní Aloisie omezena ve způsobilosti k právním úkonům.

Září 2009

Paní Aloisii byl ustanoven veřejný opatrovník – Úřad městského obvodu Poruba.

Duben 2014

Soud žádá o prošetření poměrů u paní Aloisie – kontrola opatrovnictví.

Květen 2015

Soud žádá o prošetření poměrů u paní Aloisie a zároveň o sdělení, zda se jeví vhodné zahájit řízení o přezkumu svéprávnosti dle nového občanského zákoníku.

Červenec 2015

Bylo zahájeno soudní řízení ve věci přezkumu svéprávnosti a opatrovnictví člověka dle nového občanského zákoníku a byl ustanoven soudní znalec z oboru psychiatrie.

Červenec 2016

Bylo provedeno vyšetření soudním znalcem potřebné k přezkumu svéprávnosti.

Říjen 2016

Bylo nařízeno soudní jednání ve věci přezkoumání svéprávnosti u paní Aloisie. Při jednání bylo rozhodnuto, že paní Aloisie se omezuje ve svéprávnosti a je jí stanoven stejný veřejný opatrovník. Rozsudek nabyl právní moc v polovině listopadu 2016.

Hospitalizace v psychiatrické nemocnici

- ~ květen až červenec 2010, říjen až listopad 2010
- ~ květen až červen 2011
- ~ říjen 2011 až srpen 2012 (v průběhu této hospitalizace byla paní Aloisie v listopadu propuštěna, ale z důvodu stále špatného psychického stavu byla za 10 dní opět hospitalizována, v měsíci únoru a března 2012 z psychiatrické nemocnice utekla, vždy byla ještě tentýž den vrácena zpět.)
- ~ říjen 2012 až červenec 2013, říjen 2013 až prosinec 2013
- ~ květen 2014 a červen 2014, listopad 2014 až prosinec 2014
- ~ květen 2015 a červen 2015, listopad 2015
- ~ únor 2016 až březen 2016, duben 2016 až květen 2016, červen 2016

Průběh práce

Veřejný opatrovník v letech 2009 – 2012 pravidelně paní Aloisii hradí náklady spojené s užíváním ubytovny, poplatek za odvoz komunálního odpadu a dle dohody vyplácí kapesné na výživu a ostatní osobní potřeby. Vyplácí hotovost na mimořádné výdaje nebo tyto věci společně s paní Aloisií nakupuje, jedná se například o oblečení, věci do domácnosti či další věci dle přání paní Aloisie. Dle domluvy s paní Aloisií opatrovník hradí kredit do mobilního telefonu, nákup v drogerii, měsíční jízdenku u dopravního podniku, regulační poplatky u lékaře a to vše s ohledem na výši měsíčního příjmu paní Aloisie. Opatrovník dále podepisuje smlouvy o poskytnutí ubytování na ubytovně.

Veřejný opatrovník v letech 2013 – 2016 pravidelně paní Aloisii hradí náklady spojené s užíváním bytu (nájem, Sipo, poplatek za užívání prádelny), poplatky za odvoz komunálního odpadu a dle dohody vyplácí kapesné na výživu a ostatní osobní potřeby. Dle domluvy s paní Aloisií opatrovník hradí kredit do mobilního telefonu, nákup v drogerii, měsíční jízdenku u dopravního podniku a to vše s ohledem na výši měsíčního příjmu paní Aloisie. Opatrovník dále podepisuje smlouvu o nájmu bytu a dodatky k této smlouvě, v případě hospitalizace v psychiatrické nemocnici podepisuje příkazní smlouvu a souhlas s vyplácením kapesného, případně další potřebné doklady.

Veřejný opatrovník každý rok vypracovává zprávu o vyúčtování jmění paní Aloisie za předešlý rok a zprávu je povinen nejpozději do 30.6. každého roku zaslat soudu a předat opatrovanci.

Rok 2009

Veřejný opatrovník se seznámil s paní Aloisíí a zjistil všechny potřebné informace nutné k výkonu své funkce. Opatrovník se seznámil s psychiatrem paní Aloisie. Zaslal oznámení na Českou správu sociálního zabezpečení o vzniku opatrovnictví a zároveň sdělil, kam má být zasílán invalidní důchod paní Aloisie. Vznik opatrovnictví byl písemně oznámen i zdravotní pojišťovně. Byla provedena lustrace movitých a nemovitých věcí a lustrace soudních řízení. Opatrovník vypracoval zprávu o vyúčtování jmění paní Aloisie a zprávu zaslal soudu a předal opatrovanci.

Rok 2010

Opatrovník mimo pravidelné úhrady dále řešil mimořádné výdaje, a to především zakoupení staršího televizoru, lednice, set top boxu a televizní antény. Opatrovník řešil nedodržování léčebného režimu doprovodem paní Aloisie na psychiatrii a následným umístěním do psychiatrické nemocnice. Při umístění paní Aloisie v psychiatrické nemocnici opatrovník podepisuje a vyřizuje potřebné doklady a zasílá na depozitní účet nemocnice finance na výplatu kapesného pro paní Aloisii. O výši kapesného rozhoduje opatrovník s ohledem na finanční situaci opatrovance a na schopnost opatrovance hospodařit s financemi. Opatrovník dále řešil problémy na ubytovně, kdy si majitel stěžuje na porušování pravidel ubytovny ze strany paní Aloisie. Paní Aloisie si na pokoj vodí některé sousedy a kamarády, požívají alkohol a jsou velice hluční, ostatní sousedé si stěžují. Požíváním alkoholických nápojů, také paní Aloisie porušuje svou léčbu, kdy alkohol tlumí účinky nasazených léků.

Byla provedena sociální šetření na ubytovně a to v průběhu roku třikrát, kdy byl vesměs řešen problém s porušováním provozního řádu ubytovny.

Rok 2011

Veřejný opatrovník řešil pravidelné úhrady a podepisoval potřebné doklady. Opatrovník řešil přechod k jiné zdravotní pojišťovně, který paní Aloisie podepsala bez vědomí a přítomnosti opatrovníka. Tento úkon byl stornován. Paní Aloisie si stěžuje na svého přítele, který je na ní hrubý, opustit jej však nechce, neumí být sama. Bylo provedeno sociální šetření na ubytovně, kdy byla v jednom případě paní Aloisie nalezena v podnapilém stavu, a byl učiněn motivační rozhovor a v druhém případě se chování paní Aloisie na ubytovně již zlepšilo. Opatrovník dle přání paní Aloisie zakoupil nový mobilní telefon. Opatrovník řešil umístění paní Aloisie do psychiatrické nemocnice, a to

z důvodu požívání alkoholu. Po propuštění se paní Aloisie stále necítila dobře a do 10 dnů byla opět hospitalizována v psychiatrické nemocnici. V rámci dvou sociálních šetření v psychiatrické nemocnici bylo zjištěno, že paní Aloisie se po psychické stránce necítí dobře, obává se o přítele, který je vážně nemocen, a sama pomýšlí na sebevraždu.

Rok 2012

Byly podány žádosti do zařízení sociálních služeb vhodných pro paní Aloisii. Sociální pracovnice ze zařízení sociálních služeb informovala opatrovníka o volném místu a možném nástupu paní Aloisie od srpna. Vše bylo probráno s paní Aloisii a ta souhlasila. Třikrát proběhlo sociální šetření v psychiatrické nemocnici, kdy si stěžuje na stále špatný psychický stav, nízké kapesné a sděluje, že nechce jít zpátky na ubytovnu. Opatrovník zjistil, že přítel paní Aloisie hned na začátku roku podlehl v nemocnici svému onemocnění. Zjištěnou informaci opatrovník sdělil sociální pracovnici v psychiatrické nemocnici a žádá, aby tuto skutečnost paní Aloisie vhodně oznámili s ohledem na její aktuální psychický stav. Opatrovník dále řešil dva útěky z psychiatrické nemocnice, a to v měsíci únoru a březnu. V obou případech byla paní Aloisie ještě tentýž den nalezena na ubytovně a okamžitě převezena zpět do psychiatrické nemocnice. Opatrovník v srpnu zařizuje převoz paní Aloisie z psychiatrické nemocnice do zařízení sociálních služeb. Veřejný opatrovník mimo pravidelné úhrady jedná se zařízením sociálních služeb, podepisuje smlouvu se zařízením sociálních služeb o umístění. Vyřizuje novou kartičku zdravotní pojišťovny. Bylo provedeno, také sociální šetření v zařízení sociálních služeb, kdy paní Aloisie si stěžuje na jídlo a je v zařízení celkově nespokojena, chtěla by raději zpět do psychiatrické nemocnice. Poslední sociální šetření proběhlo opět v psychiatrické nemocnici v době, kdy již byla paní Aloisie umístěna v zařízení sociálních služeb a stěžuje si, že nechce zpět do zařízení sociálních služeb, není tam spokojená, chce zůstat v nemocnici.

Rok 2013

Veřejný opatrovník jedná se zařízením sociálních služeb, kde byla paní Aloisie umístěna ohledně žádosti paní Aloisie pobyt v zařízení ukončit. Byla provedena tři sociální šetření v psychiatrické nemocnici, kdy paní Aloisie sdělila, že se stále necítí dobře, slyší hlasy, je utlumená léky. V rámci jednoho šetření jí byla sdělena informace o možnosti nájmu garsonky, s čím paní Aloisie souhlasila. Opatrovník zajistil pro paní Aloisii nájem garsoniery, a to od července, zajistil přestěhování paní Aloisie.

Opatrovník a paní Aloisie řeší s policií její loupežné přepadení na ulici, kdy jí byla odcizena finanční hotovost. Opatrovník řeší zdravotní potíže paní Aloisie, kdy bylo nutné v rámci hospitalizace v psychiatrické nemocnici provést gynekologickou operaci. Po propuštění z psychiatrické nemocnice bylo potřeba zajistit paní Aloisii gynekologa, jelikož doposud žádného neměla a byl jí poskytnut doprovod na první prohlídku. Bylo také provedeno sociální šetření v novém bytě, kdy bylo zjištěno, že vše probíhá v pořádku.

Rok 2014

Veřejný opatrovník doprovázel paní Aloisii k lékaři a na její žádost jí zajistil i registraci na neurologii. Opatrovník řešil mimořádné výdaje, a to především zakoupení dvouplotýnkového vařiče s troubou, po několika měsících řeší i reklamaci tohoto vařiče. Paní Aloisie má nového přítele, který jí pomáhá s chodem domácnosti. V měsíci květnu řeší opatrovník situaci, kdy paní Aloisie jej telefonicky kontaktuje s tím, že si podřezala žíly a slyší hlasy. Opatrovník toto řeší přivoláním rychlé záchranné služby a převozem do psychiatrické nemocnice. Paní Aloisii byly na neurologii předepsány rehabilitace. Paní Aloisie na ně odmítá docházet a i přes bolesti ruky už nejde ani na neurologii s tím, že to rozcvičí. Bylo provedeno sociální šetření v domácnosti. Opatrovník v průběhu hospitalizace paní Aloisie v psychiatrické nemocnici řeší vystěhování jejího přítele z bytu, a to na žádost paní Aloisie, která sdělila, že je k ní hrubý, křičí na ni a nenechá jí spát. Dvakrát bylo provedeno sociální šetření v psychiatrické nemocnici, kdy paní Aloisie sděluje obavu z vánoc, kdy neumí být sama bez přítele, řeší se její zdravotní stav. Sociální pracovnice zařízení sociálních služeb sociální pracovníci informovala o volném místě a dotazuje se, zda má o něj paní Aloisie stále zájem. Toto bylo projednáno s paní Aloisii a ta sděluje, že do žádného zařízení již nechce, je tam moc omezená a to se jí nelíbí.

Rok 2015

Mimo pravidelné výdaje a podpisy na dokumentech opatrovník řešil mimořádné výdaje, a to především zakoupení šatů a kytice na promoci syna, nákup sezónního oblečení, doplatek za dioptrické brýle a zakoupení vánočního dárku pro syna. V rámci sociálního šetření v bytě paní Aloisie bylo zjištěno, že přítel paní Aloisii pomáhá s domácností, vařením a praním. Jedná se o temperamentní osobu, kdy po požití alkoholických nápojů u nich dochází k hlasitým hádkám. Opatrovník dále řešil reklamaci mobilního telefonu. Opatrovník paní Aloisii registroval u zubního lékaře, objednal ji a na kontrolu

doprovodil. Na následnou kontrolu se již nedostavila, bylo zjištěno, že byla pod vlivem alkoholu a slyší hlasy. V květnu telefonicky kontaktuje opatrovníka sousedka s informací, že paní Aloisie požila alkohol, podřezala si žíly a chtěla skočit z okna, poté k ní přišla a sedí u ní a brečí. Jednalo se o demonstrativní sebevraždu po hádce s přítelem. Paní Aloisie byla až do konce měsíce hospitalizována v psychiatrické nemocnici. Paní Aloisie má zdravotní potíže, ale odmítá navštěvovat lékaře. Opatrovník poskytl paní Aloisii doprovod na promoci syna. Opatrovník s paní Aloisii řeší její požívání alkoholických nápojů, z tohoto důvodu bylo přistoupeno k častějším výplatám kapesného v nižších částkách. Paní Aloisie s doprovodem absolvovala vyšetření u očního lékaře, který jí předepsal dioptrické brýle. Paní Aloisie si stěžuje na chování svého přítele, někdy jej vyhodí, ale za pár dní ho vezme zpět. Neumí žít sama. Paní Aloisii byla poskytnuta vyšší finanční hotovost na vánoční svátky a silvestra. Mezi vánočními svátky a silvestrem opatrovník řešit incident, kdy byla paní Aloisie nelezena v bytě v podnapilém stavu s cizími lidmi. Opatrovník přistoupil k opatření, kdy byla paní Aloisii zavedena pečovatelská služba a v rámci kapesného si paní Aloisie zakoupí tabák, poté jí zbyde 100,- Kč na zakoupení drobných věcí osobní potřeby. Ostatní výdaje bude řešit s opatrovníkem. Opatrovník podepsal smlouvu s pečovatelskou službou a poskytl zálohu na nákupy. Bylo dohodnuto, že půjde o nákup potravin dvakrát týdně v nedalekém obchodě.

Rok 2016

Opatrovník měsíčně vyplácí pečovatelské službě zálohy na nákupy. Opatrovník řešil mimořádné výdaje, a to především zakoupení mobilního telefonu a nového ovladače na televizi, vánoční dárek pro syna. Opatrovník vyřizoval novou ODIS kartu, kdy bylo potřeba, aby se paní Aloisie nechala vyfotit. Opatrovník v únoru stále řeší požívání alkoholických nápojů u paní Aloisie, majitel bytu i sousedé si stěžují na hluk a rušení nočního klidu. Dále bylo zjištěno, že paní Aloisie dala svůj televizor do zastavárny, aby měla na alkohol. Paní Aloisie byla umístěna do psychiatrické nemocnice a opatrovník zastavený televizor vyzvedl. V první polovině roku byla paní Aloisie hospitalizována celkem třikrát a to především po požití alkoholických nápojů. Paní Aloisie byla společně s opatrovníkem na psychiatrickém vyšetření u soudního znalce. Opatrovník řešil s majitelem bytu výskyt štěnic v bytě paní Aloisie, které se tam dostaly s bytu nad ní. Majitel toto řešil postřiky při každém oznámení výskytu štěnic. V průběhu letních prázdnin se paní Aloisie snažila z opatrovníka vylákat finanční hotovost na údajný

výlet, ale po zjištění, že by z výletu musela doložit doklady (jízdenky a vstupenky) od tohoto upouští a našťvaně odchází. U paní Aloisie bylo zjevné, že má abstinenci příznaky a finance chce použít na zakoupení alkoholu. Opatrovník řešil dluh paní Aloisie vůči sousedce. Pečovatelská služba kontaktovala opatrovníka s informací, že při společném nákupu bylo evidentní, že paní Aloisie je opilá, toto oznámení bylo s paní Aloisii projednáno. Paní Aloisie žádala o objednání k lékařům a zajištění mamografického vyšetření, ale na objednaný termín ani na vyšetření se nedostavila. Z důvodu častého rušení nočního klidu majitel bytu navrhuje vystěhování, po jednání s opatrovníkem byla paní Aloisii dána ještě možnost na nápravu, po tomto jednání se chování paní Aloisie změnilo k lepšímu. Od dětí paní Aloisie bylo vyžádáno potvrzení o studiu z důvodu placení výživného. Opatrovník společně s paní Aloisii absolvovali soudní jednání, kde bylo rozhodnuto, že paní Aloisie je omezena ve svéprávnosti a je jí ponechám veřejný opatrovník, jelikož nikdo z jejích blízkých nemá o opatrovnictví zájem. Paní Aloisie stále trpí zdravotními obtížemi, ale odmítá navštívit lékaře, v měsíci listopadu je nutné paní Aloisii doprovodit na psychiatrii, jelikož se opakovaně nedostavila na pravidelnou kontrolu. Opatrovník poskytl paní Aloisii vyšší finanční hotovost na vánoční svátky a silvestr, ale toto bylo zajištěno zvýšením hotovosti na nákup s pečovatelskou službou, tak aby se finance nedostaly do rukou paní Aloisie a nenakoupila si z toho alkohol. Paní Aloisii na vánoce navštívil syn i dcera, z čehož měla velkou radost.

Byla provedena sociální šetření v domácnosti paní Aloisie a to čtyřikrát, kdy při prvním bylo zjištěno, že vyhodila svého přítele, ale následně jej vzala zpět. Při druhém bylo zjištěno, že si od nějakého pána vzala psa, ale již ho nechce, sdělila, že se jej pokusí najít a psa mu vrátit. Při třetím šetření byly v bytě zjištěny štěnice. Čtvrté šetření proběhlo v době, kdy měla být paní Aloisie doma a čekat na nákup s pečovatelskou službou. Doma však nebyla a telefonicky bylo zjištěno, že jela s přítelem za jeho dcerou, bylo potřeba tedy zrušit dohodnutý nákup s pečovatelskou službou.

Opatrovanec žijící na ubytovně

Popisovaným opatrovancem je muž ve věku 58 let, rozvedený, dvě děti a jmenuje se Bedřich. Bedřich v současnosti žije na ubytovně.

První kontakt se sociální pracovníci

V lednu 2012 byla provedena depistáž na základě oznámení městské policie, kdy byly následně zjištěny základní informace o panu Bedřichovi. Byl navázán kontakt s Bedřichem, kterému byla nabídnutá pomoc, ale ten ze začátku nechtěl spolupracovat. Bylo zjištěno, že Bedřich je léčen na psychiatrii, proto jsme se obrátili s žádostí o informace o panu Bedřichovi na psychiatrickou nemocnici, kde byl dle sdělení policie již několikrát léčen. Sociální pracovnice nám sdělila základní informace ohledně pana Bedřicha a poskytla nám s předchozím souhlasem pana Bedřicha i kontakt na jeho matku. Další informace byly zjištěny u matky pana Bedřicha, která nám poskytla telefonický kontakt na jeho syna. Telefonicky byl kontaktován i syn Bedřicha, který přislíbil spolupráci při řešení situace svého otce, a během několika dní se mu podařilo s otcem přijít na úřad městského obvodu s tím, že otec je ochoten svou situaci řešit. Panu Bedřichovi a jeho synovi bylo sdělena možnost omezení způsobilosti k právním úkonům u pana Bedřicha a to především s ohledem na jeho psychický stav, neschopnost starat se o své záležitosti co se týče finanční i osobní oblasti a problematické dodržování psychiatrické léčby.

Osobní anamnéza

Bedřich je upovídaný, hubený, malý pán, který rád požívá alkohol a je silným kuřákem. Pokud nedodrжуje pravidelně léčbu, bývá agresivní a odmítá spolupracovat, pokud léčbu dodrжуje, spolupracuje a snaží se dodržet věci, které byly dohodnuty. Pan Bedřich část života strávil na ulici, proto je zvyklý požívat větší množství alkoholu a oblíbil si i vybírání popelnic, což dělá dodnes, kdy nalezené věci strádá na ubytovně, což je problematické. Na dodržování hygieny je potřeba dohlížet a připomínat mu mytí, převlékání a praní.

Zdravotní anamnéza

Bedřichovi byla diagnostikovaná paranoidní schizofrenie s post procesuálním defektem osobnosti. Trpí halucinacemi a nemá náhled na svou situaci. Na psychiatrii léčen od roku 1988, z důvodu neschopnosti pravidelně užívat léky mu jsou na psychiatrii pravidelně aplikovány injekce. Trpí na revma. Abúzus alkoholu a nikotinu.

Rodinná anamnéza

Bedřich je rozvedený již přibližně 30 let, má dvě dospělé děti, se kterými se jednu dobu nestýkal, nyní se stýkají při narozeninách. Matka zemřela v listopadu 2013 a s bratrem se nestýká. Pan Bedřich žije dlouhodobě s přítelkyní.

Bytové a majetkové poměry

Bedřich bydlel v nájemním bytě, ale v roce 2009 byl vystěhován pro neplacení nájmu a narušování občanského soužití. Poté byl osobou bez přístřeší, kdy přespával po sklepech a vybíral kontejnery. Od listopadu 2012 je ubytován na ubytovně. Žádný majetek ani finance nemá, je pouze příjemcem invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně.

Školní a profesní anamnéza

Vyučil se provozním chemikem a poté vystudoval střední policejní školu v Brně. Pracoval 3 roky v chemičce a poté pracoval pro Policii ČR v hodnosti podpraporčík. Po pracovním úrazu, kdy byl fyzicky napaden při výslechu, mu byla přiznána invalidita III. stupně a vzhledem k tomu, že byl zaměstnán jako policista ČR, je mu vyplácen důchod Ministerstvem vnitra ČR.

Sociální anamnéza

Na začátku spolupráce bylo zjištěno, že pan Bedřich je osobou bez přístřeší, žijící trvale na ulici, převážně po sklepech, a to především v okolí svého předchozího bydliště. Je léčen na psychiatrii, kde mu byla stanovena léčba, tu však není schopen sám dodržovat, je třeba nad dodržováním léčby dohlížet a pana Bedřicha kontrolovat. Léčbu narušuje i častým požíváním alkoholických nápojů, které mají špatný vliv na užívané léky a jeho psychický stav se tímto zhoršuje. Několikrát byl hospitalizován v psychiatrické nemocnici. Lidé z okolí, kde se zdržoval, si na něj stěžovali, a to především v návaznosti na vyhazování věcí z popelnic, častou konzumaci alkoholu a následné hlasité projevy.

Hospitalizace v psychiatrické nemocnici

- ~ leden až březen 2012
- ~ červen až říjen 2012 (v říjnu z psychiatrické léčebny utekl a již se tam nevrátil)
- ~ duben až červen 2015

Průběh soudních řízení ve spojitosti s veřejným opatrovnictvím

Únor 2012

Sociální pracovnice úřadu podává návrh na přezkum způsobilosti k právním úkonům.

Duben 2012

Soud zahájil řízení ve věci způsobilosti k právním úkonům a ustanovuje soudního znalce z oboru psychiatrie. Z důvodu nespolupráce Bedřicha při vyšetření soudním znalcem je soudu zaslána žádost o ústavní zkoumání, soud tuto žádost schvaluje.

Září 2012

Proběhlo soudní jednání o způsobilosti k právním úkonům a určení opatrovníka, kdy pan Bedřich byl zbaven způsobilosti k právním úkonům a opatrovníkem bylo ustanoveno Statutární město Ostrava – Městský obvod Poruba. Rozsudek nabyt právní moci v polovině října 2012.

Říjen 2013

Soud žádá o prošetření poměrů u pana Bedřicha – kontrola opatrovnictví.

Září – Říjen 2014

Soud během dvou měsíců schválil mimosoudní dohodu o vyrovnání exekuce a také schválil právní jednání, týkající se dědictví po matce pana Bedřicha.

Únor 2015

Soud žádá o prošetření poměrů u pana Bedřicha – kontrola opatrovnictví.

Červen 2015

Bylo zahájeno soudní řízení ve věci přezkumu svéprávnosti a opatrovnictví člověka, dle nového občanského zákoníku a byl ustanoven soudní znalec z oboru psychiatrie.

Leden 2016

Po proběhlém soudním řízení o přezkumu svéprávnosti u pana Bedřicha byl vydán rozsudek o omezení svéprávnosti, kdy pan Bedřich není způsobilý k žádným právním úkonům, vyjma práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života, není oprávněn přijímat žádné listovní a poštovní zásilky a opatrovníkem je nadále Statutární město Ostrava – ÚMOB Poruba.

Průběh práce

Veřejný opatrovník v průběhu celé spolupráce pravidelně hradí úhrady za užívání ubytovny, jízdné u dopravního podniku, kredit do mobilního telefonu. Pravidelně dle dohody vyplácí kapesné na výživu a ostatní osobní potřeby, vyplácí hotovost na mimořádné výdaje, a to vše s ohledem na výši měsíčního příjmu pana Bedřicha. Opatrovník podepisuje smlouvy o ubytování s majitelem ubytovny. Opatrovník každý rok vypracovává zprávu o vyúčtování jmění pana Bedřicha a zprávu je povinen nejpozději do 30. 6. každého roku zaslat soudu a předat opatrovanci.

Rok 2012

V době, kdy byl pan Bedřich ještě plně svéprávný, sociální pracovník spolupracoval po domluvě jeho syna s Bedřichem na zlepšení jeho životní situace. Sociální pracovník spolupracuje s rodinou při podání návrhu na přezkoumání způsobilosti k právním úkonům, rodina však opatrovnictví odmítá vykonávat. Sociální pracovník dále spolupracuje s městskou policií, která často řeší chování pana Bedřicha na ulici (vyhazuje věci z popelnic, je hlučný a agresivní) a odváží jej na záchytku. Spolupracuje se sociální pracovníci psychiatrické nemocnice. Sociální pracovník podává návrh na ustanovení zvláštního příjemce důchodu, vykonává funkci zvláštního příjemce důchodu a po rozsudku o zbavení způsobilosti k právním úkonům ruší zvláštního příjemce důchodu. Proběhlo dvakrát sociální šetření v psychiatrické nemocnici, kdy v prvním případě si pan Bedřich na sociální pracovníci vůbec nepamatoval, ve druhém případě si stěžoval na nedostatek financí a cigaret. Nejlepším řešením by bylo umístit pana Bedřicha do vhodného zařízení, kde by nebyla konzumace alkoholu možná, to ale pan Bedřich odmítá.

Po nabytí právní moci o zbavení způsobilosti k právním úkonům opatrovník spolupracuje s psychiatrickou nemocnicí, zajišťuje ubytovnu pro pana Bedřicha. Po vzniku opatrovnictví zaslal dotazy na případné dluhy na Magistrát města Ostravy, Dopravní podnik a Městskou nemocnici. Opatrovník domlouval způsob úhrady dluhu na odvozu odpadu a v městské nemocnici za regulační poplatky. Při sociálním šetření na ubytovně bylo zjištěno, že pan Bedřich se většinu dne na ubytovně nezdržuje, přes den sbírá starý papír a kovy. Na ubytovně je spokojen. V rámci mimořádných výdajů bylo v tomto roce hrazeno především oblečení, dárky pro rodinu, věci do domácnosti, holič a regulační poplatky.

Rok 2013

V tomto roce bylo v rámci mimořádných výdajů hrazeno především oblečení, dárky pro rodinu, věci do domácnosti, cesta na pohřeb matky a smuteční kytice, holič, zakoupení nového mobilního telefonu, zakoupení dvouplotýnkového vařiče, úhrada složenek za záchyt na záchytce. Opatrovník spolupracuje s Ministerstvem vnitra ČR, kdy zasílá žádost o zasílání veškeré korespondence na adresu opatrovníka. Byla provedena lustrace soudních jednání u pana Bedřicha, kdy bylo zjištěno velké množství pohledávek. Pan Bedřich si našel novou ubytovnu, jelikož z předchozí byl vyloučen z důvodu porušování domovního řádu, kdy si na pokoj neustále donášel věci z kontejneru a to i přes opakované upozornění opatrovníka. Zrušení trvalého pobytu z důvodu, že pan Bedřich se na adrese trvalého pobytu dlouhodobě nezdržuje, trvalým pobytem je nyní ohlašována úřadu. Spolupráce s notářkou při řešení pozůstalosti po matce pana Bedřicha. Spolupráce s psychiatrem při nedodržování pravidelných kontrol panem Bedřichem, a to především z důvodu konzumace alkoholu a nemožnosti panu Bedřichovi aplikovat lék. Spolupráce s oddělením přestupků při řešení některých pohledávek, především exekucí. Při sociálním šetření na ubytovně bylo zjištěno, že chování pana Bedřicha je v pořádku, ale jeho přítelkyně se chová hlučně. Pokud jeho přítelkyně své chování nenapraví, bude se muset od pana Bedřicha odstěhovat.

Rok 2014

Mimo pravidelné úhrady bylo v rámci mimořádných výdajů v tomto roce hrazeno oblečení, dárky pro rodinu, věci do domácnosti, holič, zakoupení staršího mobilního telefonu, úhrada škody za poškození vybavení ubytovny – rozbité zrcadlo v umývárně. Opatrovník podepisuje smlouvy o ubytování s majitelem ubytovny. I přes opakované upozornění zasílá Ministerstvo vnitra ČR valorizaci důchodu na adresu trvalého pobytu pana Bedřicha. Opatrovník spolupracuje s praktickým lékařem, kdy bylo zjištěno, že ordinaci praktického lékaře převzal nový lékař. Zajištěna nová průkazka zdravotní pojišťovny z důvodu ztráty. Dále spolupracuje s majitelem ubytovny, kdy platby za ubytovnu účetně nenavazují. Opatrovník se účastní dědického řízení po matce pana Bedřicha. Vyřizuje panu Bedřichovi nový občanský průkaz. Řeší exekuční splátku dluhu. Bedřich i přes opakované upozornění stále vybírá věci z popelnic. Pan Bedřich si našel novou přítelkyni.

Rok 2015

V rámci mimořádných výdajů bylo v tomto roce panu Bedřichovi uhrazeno oblečení, dárky pro rodinu, věci do domácnosti, holič. Spolupráce se soudem při kontrole vyplacení dědického podílu po matce. Spolupráce s psychiatrem, kdy se pan Bedřich opakovaně nedostavil na aplikaci léku. Při doprovodu pana Bedřicha na psychiatrii byl zjištěn alkohol a pan Bedřich byl odvezen na záchytku a posléze do psychiatrické nemocnice. V rámci sociálního šetření na ubytovně, kdy bylo zjištěno, že pan Bedřich na pokoj stále donáší věci z popelnic, pokoj je neuklizený. Majitel ubytovny uvažuje o vystěhování. Spolupráce se sociální pracovníci v psychiatrické nemocnici, podepsání potřebných dokladů (příkazní smlouva a souhlas s vyplacením kapesného) a zaslání financí na depozitní účet nemocnice k výplatě kapesného. Řešení další exekuce a její zaplacení. Spolupráce se soudním znalcem z důvodu vypracování znalečného posudku ve věci přezkumu svéprávnosti. Proběhlo sociální šetření v psychiatrické nemocnici, kde byl zjištěn aktuální stav pana Bedřicha a bylo domluveno jeho propuštění.

Rok 2016

V tomto roce byly panu Bedřichovi poskytnuty finance na mimořádné výdaje, a to především na oblečení, dárky pro rodinu, věci do domácnosti, holič, úhrada škody za poškození vybavení ubytovny – propálení matrace a ložního povlečení, vyklizení pokoje a následná deratizace, rychlovarná konvice, DVD přehrávač, stanový výlet. Opatrovník společně s panem Bedřichem se účastní soudního jednání ve věci přezkumu svéprávnosti a opatrovnictví člověka. Opatrovník vyřizuje panu Bedřichovi novou ODIS kartu, která je od nového roku nutná pro využívání městské hromadné dopravy. Bylo provedeno sociální šetření na ubytovně, kdy bylo zjištěno, že pokoj je neuklizený. Pan Bedřich se o úklid sice snaží, ale je to málo a jeho přítelkyně mu s úklidem nijak nepomáhá, jen sedí, kouří a pije alkohol. V pokoji se nachází věci z popelnic. Při kontrolním sociálním šetření bylo zjištěno, že na pokoji se vyskytly štěnice, proto byl pan Bedřich přestěhován na jiný pokoj a v pokoji byla provedena deratizace. Spolupráce s majitelem ubytovny, kdy majitel výslovně zakazuje panu Bedřichovi donášet na pokoj jakékoliv věci z popelnic. Pan Bedřich opět nedodržuje pravidelné kontroly na psychiatrii, nebo mu nemůže být lék aplikován z důvodu požití alkoholických nápojů. S panem Bedřichem byla projednána možnost konzumace nealkoholického piva, s tímto pan Bedřich souhlasil a od poloviny roku konzumuje nealkoholické pivo, výjimečně si dá sklenici vína. Od té doby dochází řádně na pravidelné kontroly na psychiatrii.

Opatrovanec žijící v zařízení sociálních služeb

Popisovaným opatrovancem je muž ve věku 58 let, svobodný, bezdětný a jmenuje se Adam. Adam je v současné době umístěn v zařízení sociální péče, a to od března 2010.

První kontakt se sociální pracovnící

V květnu 2008 na základě oznámení sociální pracovníce z Psychiatrické nemocnice v Opavě, která podala návrh na přezkoumání způsobilosti k právním úkonům u pana Adama a sdělila, že Adam a jeho otec mají mezi sebou špatné vztahy. Na základě tohoto oznámení bylo u pana Adama provedeno první sociální šetření.

Osobní anamnéza

Adam byl na začátku spolupráce agresivní, dezorientovaný, nebyl schopen se sám o sebe postarat, neuklízěl, nedodržel hygienu, nadměrně požíval alkoholické nápoje a kouřil. Bez pomoci otce nebyl schopen ušetřit peníze na zaplacení nájmu, jídla a dalších věcí. Po zaléčení se Adamův stav zlepšil, je klidný, nemá výkyvy nálad, rád si čte a sleduje televizi.

Zdravotní anamnéza

Adamovi byla diagnostikována paranoidní schizofrenie s těžkým defektem osobnosti.

Rodinná anamnéza

Adam je jedináček, bydlel s rodiči v nájemním bytě, o vše se starala jeho matka. Otec i matka Adama byli častými poživateli alkoholických nápojů. Po smrti matky veškerou péči o domácnost i syna převzal jeho otec. Ten však měl se synem velmi špatné vztahy, nezvládal krotit jeho psychické výkyvy, a tak raději pil, aby na vše zapomněl. Otec Adama měl z důvodu častého požívání alkoholu velké zdravotní potíže a v březnu 2009 zemřel. Z rodinných příslušníků má pan Adam už jen strýce z matčiny strany a jeho manželku, kteří jej pravidelně navštěvují.

Bytové a majetkové poměry

Adam bydlel s otcem v nájemním bytě 2+1, po úmrtí otce byla nájemní smlouva přepsána na Adama, který ovšem řádně neplatil nájemné a byl proto jeho nájemní vztah ukončen. Adam po smrti otce zdědil rekreační chatu, ta byla ale hned na začátku opatrovnictví prodána a Adam v současné době má pouze finanční hotovost z prodeje chaty, jiným majetkem nedisponuje. V současnosti je umístěn v domově se zvláštním režimem.

Školní a profesní anamnéza

Adam vystudoval gymnázium, poté začal studovat vysokou školu, ale studium kvůli začínající schizofrenii nedokončil. Poté krátce pracoval jako pomocná dělnická síla, práci však brzy ukončil a následně již nikdy nepracoval.

Sociální anamnéza

Na začátku spolupráce v květnu 2008 bylo zjištěno, že pan Adam žije v domácnosti, která je v dezolátním stavu. Stravování, sebeobsahu a hygienu si zajišťuje sám, ovšem nedostatečně. Pobírá invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně, dávky pomoci v hmotné nouzi – příspěvek na bydlení, příspěvek na péči nepobírá. Pečovatelskou službu nevyužívá. Pan Adam měl podané žádosti do domova s pečovatelskou službou a domova pro seniory, ty mu ale byly zamítnuty. V rámci spolupráce se sociální pracovníci v psychiatrické nemocnici byly podány další dvě žádosti do zařízení se zvláštním režimem.

V dubnu 2009 umírá otec Adama. Jsou podány žádosti o urgentní umístění do zařízení se zvláštním režimem a ve spolupráci se sociální pracovníci v psychiatrické nemocnici je podána žádost o příspěvek na péči. V únoru 2010 byl panu Adamovi přiznán příspěvek na péči ve výši 4.000,- Kč měsíčně od května 2009.

Hospitalizace v psychiatrické nemocnici

- ~ červen až červenec 2008
- ~ březen až duben 2009
- ~ prosinec 2009
- ~ leden až březen 2010 (v únoru 2010 z nemocnice utekl, byl nalezen doma a následně převezen zpět do psychiatrické nemocnice)

Umístění v domově se zvláštním režimem

- ~ březen 2010 až duben 2012 domov se zvláštním režimem Frýdek-Místek (soukromý)
- ~ duben 2010 až dosud domov se zvláštním režimem Krnov (zřizovatelem je Charita)

Průběh soudních řízení ve spojitosti s veřejným opatrovnictvím

Květen 2008

Sociální pracovníci z psychiatrické nemocnice byl podán návrh na přezkoumání způsobilosti k právním úkonům u pana Adama.

Srpen 2008

Soud žádá o prošetření poměrů u pana Adama z důvodu zahájení řízení o způsobilosti.

Únor 2009

Soud žádá o opětovné prošetření poměrů u Adama a žádá o sdělení, zda byl v poslední době umístěn v psychiatrické nemocnici.

Září 2009

Adam byl zbaven způsobilosti k právním úkonům.

Listopad 2009

Soud žádá o sdělení, zda je známá vhodná osoba, která by byla schopna a ochotna vykonávat funkci opatrovníka. Na základě této žádosti byl osloven strýc Adama, který ovšem funkci opatrovníka odmítá vykonávat z důvodu časové náročnosti a obavy, že by jej Adam stejně neposlouchal.

Leden 2010

Soud zahájil řízení o ustanovení opatrovníka a ještě tentýž měsíc byl opatrovníkem ustanoven Městský obvod Poruba. (právní moc koncem ledna 2010)

Září 2010 – říjen 2010

K Okresnímu soudu byl zaslán návrh na schválení právního úkonu – prodej chaty. V říjnu byl ustanoven opatrovník pro soudní řízení.

Listopad 2010

Při soudním jednání byl schválen právní úkon – prodej chaty.

Únor 2011, leden 2012, březen 2013, únor 2014, leden 2015

Soud žádá o prošetření poměrů u Adama – kontrola opatrovnictví.

Leden 2016

Bylo zahájeno soudní řízení ve věci přezkumu svéprávnosti a opatrovnictví člověka, dle nového občanského zákoníku a byl ustanoven soudní znalec z oboru psychiatrie.

Listopad 2016

V listopadu 2016 opatrovník zaslal písemný dotaz soudu s ohledem na § 59 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, kdy zákon uvádí, že u občanů, kteří byli před rokem 2014 omezeni nebo zbaveni způsobilosti k právním úkonům je potřeba udělat přezkum dle nového občanského zákoníku a to do 3 let, tedy do konce roku 2016. Byl učiněn dotaz, zda pan Adam nabyde 1.1.2017 svéprávnosti v případě, že se nestihne schválit novela občanského zákoníku. Soud odpověděl ještě tentýž měsíc, kdy uvedl, že pokud nebude do konce roku 2016 v platnosti novela občanského zákoníku, která prodlouží lhůtu na přezkum ze tří na pět let, nabyde Adam k 1.1.2017 plné svéprávnosti.

Leden 2017

Koncem ledna 2017 soud nařídil zhlédnutí Adama v domově se zvláštním režimem a v polovině února 2017 nařídil jednání ve věci přezkoumání svéprávnosti.

Únor 2017

Při soudním jednání bylo rozhodnuto, že se pan Adam omezuje ve svéprávnosti tak, že může jednat jen v běžných záležitostech každodenního života a je mu ustanoven stejný veřejný opatrovník. Právní moci toto rozhodnutí nabude začátkem měsíce dubna 2017.

Průběh práce

Veřejný opatrovník v letech 2010 – 2012 pravidelně za pana Adama hradí náklady spojené s umístěním pana Adama v domově se zvláštním režimem. Zasílá mu do zařízení finanční hotovost a prostřednictvím pracovníka v zařízení je mu pravidelně vypláceno kapesné.

Veřejný opatrovník v letech 2013 – 2016 za pana Adama co tři měsíce podepisuje nový individuální plán pana Adama a zhodnocení předchozího individuálního plánu, podepisuje smlouvy a přílohy ke smlouvám. Dle potřeby zasílá finanční hotovost na depozitní účet zařízení na poskytnutí kapesného pro pana Adama a čtvrtletně žádá o vyúčtování kapesného z depozitního účtu. Každý rok opatrovník zasílá do zařízení nový důchodový výměr, dle kterého jsou upravovány platby za pobyt pana Adama v zařízení. Opatrovník pravidelně hradí poplatek za Český rozhlas a televizi. Vzhledem k tomu, že domov se zvláštním režimem je vzdálen od působiště veřejného opatrovníka, je většina výše uvedených věcí řešena poštou či telefonicky. Pan Adam je v zařízení navštěvován jedenkrát až dvakrát ročně, kdy je mu zároveň předáno roční vyúčtování jmění.

Opatrovník každý rok vypracovává zprávu o vyúčtování jmění pana Adama a zprávu je povinen nejpozději do 30. 6. každého roku zaslal soudu a předat opatrovanci.

Rok 2008

V roce 2008 je pana Adam ještě stále plně svéprávnou osobou, tudíž následující výčet činností je činěn s pozice sociálního pracovníka. Na základě oznámení sociální pracovnice z psychiatrické nemocnice bylo provedeno sociální šetření, při kterém byly zjištěny všechny základní informace o panu Adamovi výše uvedené. Sociální pracovnice společně s panem Adamem vyplnila několik žádostí do zařízení se zvláštním režimem, které pan Adam podepsal a sociální pracovnice je zaslala. Na základě žádosti soudu bylo provedeno sociální šetření v domácnosti, kdy bylo zjištěno, že vztah mezi panem Adam a jeho otcem je velmi špatný, v bytě je nepořádek. Pan Adam spí na špinavé matraci na zemi mezi odpadky. Panu Adamovi je potřeba zajistit dohled a vedení, což mu jeho otec neposkytuje.

Rok 2009

Činnosti v roce 2009 jsou vykonávány z pozice sociálního pracovníka. Pan Adam je sice v září 2009 zbaven způsobilosti k právním úkonům, ale zatím mu není ustanoven opatrovník. Opatrovník je ustanoven až v lednu následujícího roku. V rámci sociálního šetření v únoru 2009 bylo zjištěno, že v bytě je stále velký nepořádek, Adam však nyní dodržuje léčbu a pravidelně bere léky. Bylo zjištěno, že zdravotní stav otce je velmi špatný, proto bylo následné šetření provedeno s asistencí praktického lékaře, který otce pana Adama okamžitě poslal do nemocnice, z nemocnice jej poté odvezli do léčebny dlouhodobě nemocných, koncem dubna umírá. Sociální pracovnice kontaktuje zařízení, kde jsou podané žádosti, a urguje umístění, pan Adam je zatím umístěn v psychiatrické nemocnici. Se sociální pracovníci v psychiatrické nemocnici je spolupracováno při podání žádosti o příspěvek na péči. Po propuštění z psychiatrické nemocnice se o Adama stará jeho strýc, ale pouze formou návštěv. Strýc také odmítá Adamovi dělat opatrovníka z důvodu časové náročnosti, kdy se jeho strýc stará ještě o nemocnou manželku. Na konci roku sociálním šetřením bylo zjištěno, že Adam žije sám, neléčí se, nebere léky, neplatí nájem a stále není schopen pochopit, že otec zemřel, stále na něj čeká. Koncem měsíce byl Adam odvezen do psychiatrické nemocnice.

Rok 2010

Od začátku roku je určen veřejným opatrovníkem Úřad městského obvodu Poruba. V lednu byl informován úřad sousedkou pana Adama, že venku pobíhá pouze v ponožkách a je značně dezorientován. Panu Adamovi byla zajištěna sanitka a proveden převoz do psychiatrické nemocnice. Opatrovník o vzniku opatrovnictví písemně informuje oddělení příspěvku na péči úřadu práce, společnost ČEZ, Severomoravskou plynárenskou, finanční instituce a vlastníka bytu a žádá je o zasílání veškeré korespondence na adresu opatrovníka. Opatrovník podepisuje smlouvu s domovem se zvláštním režimem, platí pravidelné úhrady spojené s pobytem v domově se zvláštním režimem. Byla informována Česká správa sociální zabezpečení, aby byl invalidní důchod pana Adama zasílán na depozitní účet opatrovníka. Opatrovník řešil útěk pana Adama z psychiatrické nemocnice, kdy po třech dnech byl nalezen doma a posléze převezen zpět do psychiatrické nemocnice. Po úmrtí otce byl nájem bytu převeden na Adama, ale z důvodu dlouhodobého neplacení mu byla dána výpověď z nájmu. Opatrovník s majitelem bytu následně řešil splátkový kalendář. Opatrovník byl účasten dědického řízení po otci pana Adama, kdy pan Adam zdědil chatu a nepojízdné auto. Po vyklizení bytu byla odhlášena elektřina a plyn. Opatrovník se s panem Adamem dohodl, že bude nejlepší zděděnou chatu prodat, jelikož se předpokládá, že pan Adam bude umístěn v domově se zvláštním režimem trvale a v případě chaty se jedná o hrubou stavbu bez jakéhokoliv vybavení. Navíc hotovost získanou z prodeje je možno využít na zaplacení dluhu na nájmu. Opatrovník podal tedy k soudu žádost o souhlas s prodejem chaty. Opatrovník nabídl chatu k prodeji, která byla do tři měsíců prodaná a nepojízdné auto ekologicky zlikvidoval. Ve druhé polovině roku byl opatrovník informován o volném místě v domově se zvláštním režimem.

Rok 2011

Opatrovník spolupracoval s domovem se zvláštním režimem, kdy na žádost pana Adama byla podána žádost o průkaz ZTP, tato žádost byla ale zamítnutá. Po připsání peněz z prodeje chaty na depozitní účet opatrovník zaplatil dluh na nájmu bytu. Bylo provedeno sociální šetření v zařízení, kdy bylo zjištěno, že pobyt panu Adamovi prospívá, v zařízení je spokojený a jeho zdravotní stav je stabilizovaný.

Rok 2012

Veřejný opatrovník je informován o uvolněném místě v domově se zvláštním režimem, a to od dubna tohoto roku. V případě přemístění pana Adama z dosavadního soukromého domova se zvláštním režimem by došlo ke snížení měsíčních úhrad. Zároveň ze strany dosavadního domova se zvláštním režimem bylo oznámeno, že domov je v prodeji a není zcela jisté, zda jeho dosavadní funkce zůstane zachována, proto bude lepší pana Adama přemístit a zajistit mu tak levnější a stabilnější umístění. S umístěním pan Adam souhlasí. Opatrovník zajišťoval stěhování pana Adama ze soukromého domova se zvláštním režimem do zařízení sociálních služeb, kdy zřizovatelem je Charita. Na žádost pana Adama, kdy v novém zařízení chce mít na pokoji rádio je vyřízen poplatek za český rozhlas, který bude pravidelně hrazen jednou ročně. Nový domov se zvláštním režimem s panem Adamem pravidelně co tři měsíce vypracovává individuální plán a zhodnocuje předchozí plán, kdy tyto individuální plány jsou pravidelně podepisovány i opatrovníkem.

Rok 2013

V průběhu roku pan Adam požádal o možnost mít televizi na pokoji. Zařízení televizi na pokoji panu Adamovi povolilo, proto byla panu Adamovi zakoupena televize a byl vyřízen poplatek za užívání televize. Bylo provedeno sociální šetření, kdy bylo zjištěno, že pan Adama je v zařízení spokojen, se spolubydlícím vychází. Strýc jej navštěvuje jednou měsíčně a chodí s ním do cukrárny či na procházku.

Rok 2014

Při sociálním šetření v zařízení Adam sdělil, že je v zařízení spokojen, po zdravotní stránce se cítí dobře, je spokojen s televizí, která mu byla před rokem zakoupená, a kouká se především na sportovní pořady. Podle sdělení sociální pracovníce domova se zvláštním režimem je Adam klidný, nekonfliktní, moc se nechce účastnit aktivit v zařízení, jen výjimečně.

Rok 2015

Sociální pracovník zařízení kontaktoval opatrovníka s tím, že pan Adam hledá svůj rodný list a dotazoval se, zda jej opatrovník nemá ve spise. Ve spise rodný list nebyl a pan Adam požádal o zajištění rodného listu. Opatrovník zajistil rodný list pro úřední účely, kdy originál byl ponechán ve spise, a kopie byla zaslána panu Adamovi.

Rok 2016

Sociální pracovník zařízení se informoval u opatrovníka, zda již bylo zahájeno soudní řízení ve věci přezkumu svéprávnosti. Sociální pracovník byl informován, že řízení bylo zahájeno v lednu tohoto roku, ale jednání nebylo zatím nařízeno a není nám ani známo, že by proběhlo zhlédnutí soudním znalcem. Soudu byl v listopadu učiněn dotaz na svéprávnost pana Adama od 1.1.2017. Soud se vyjádřil tak, že pokud nebude do konce roku 2016 v platnosti novela občanského zákoníku, která prodlouží lhůtu na přezkum ze tří na pět let, nabude Adam k 1. 1. 2017 plné svéprávnosti. Při sociálním šetření v zařízení Adam sdělil, že se mu tam líbí, udělal prohlídku zařízení, ukázal svůj pokoj. Je zjevné, že pravidelný režim a dodržování léčby mu prospívá. Strýc jej stále pravidelně navštěvuje. Adam se ptal na svého otce, kdy mu bylo opět citlivě sděleno, že jeho otec již nežije.

Opatrovanec žijící v zařízení zdravotní péče

Popisovaným opatrovancem je muž ve věku 61 let, rozvedený, dvě děti a jmenuje se Cyril. Cyril je v současné době v zařízení zdravotní péče a to od dubna 2014.

První kontakt se sociální pracovníci

V květnu 2014 sociální pracovnice psychiatrické nemocnice žádá sociální pracovníci úřadu o spolupráci při zjištění bytové, sociální a rodinné situace pana Cyrila.

Osobní anamnéza

Pan Cyril byl několikrát ve výkonu trestu odnětí svobody, má exekuce, které nemá z čeho splácet.

Zdravotní anamnéza

Cyrilovi je diagnostikovaná těžká disociální porucha osobnosti, má časté bolesti nohou, časté úrazy a lupenku. Začátkem roku 2014 jej přejel automobil, utrpěl otevřenou zlomeninu levého bérce. Po operaci byl přeložen na rehabilitaci, kde moc nespolupracoval a jeho hybnost dolních končetin byla značně omezena. Abusus alkoholu a kouří cca 5 cigaret denně. Po nehodě nebyl schopen chůze, byl nesoběstačný. Má alkoholické ztučnění jater, trpí demencí a inkontinencí.

Rodinná anamnéza

Pan Cyril má dva syny, se kterými se dlouhodobě nestýká, a sestru, která mu ze začátku pomáhala, ale z důvodu jejího špatného zdravotního stavu již toho není schopná.

Bytové a majetkové poměry

Pan Cyril je dlouhodobě osobou bez přístřeší. Nevlastní žádný majetek. Jeho jediný měsíční příjem je příspěvek na živobytí ve výši 2.200,- Kč.

Školní a profesní anamnéza

Cyriil je vyučen montérem ocelových konstrukcí. Pracoval jako mistr ve Vítkovicích, ale z důvodu častého požívání alkoholických nápojů jej propustili.

Sociální anamnéza

Cyriil byl dlouhodobě v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, a to od roku 2002, několikrát byl sankčně vyřazen. Pan Cyril je od září 2014 trvale uznán invalidním ve III. stupni invalidity, ale bez nároku na výplatu invalidního důchodu.

Hospitalizace v psychiatrické nemocnici a léčebně dlouhodobě nemocných

- ~ duben až prosinec 2014 (psychiatrická nemocnice)
- ~ prosinec 2014 až květen 2015 (léčebna dlouhodobě nemocných)
- ~ květen 2015 až květen 2016 (psychiatrická nemocnice)
- ~ květen až červenec 2016 (léčebna dlouhodobě nemocných)
- ~ červenec až listopad 2016 (psychiatrická nemocnice)
- ~ listopad 2016 až leden 2017 (léčebna dlouhodobě nemocných)
- ~ leden 2017 dosud (psychiatrická nemocnice)

Průběh soudních řízení ve spojitosti s veřejným opatrovnictvím

Září 2014

Podán podnět na přezkoumání svéprávnosti u pana Cyrila.

Červen 2015

Soud žádá o prošetření poměrů u pana Cyrila ve věci řízení o omezení svéprávnosti a opatrovnictví člověka.

Červen 2016

Soudní jednání ve věci omezení ve svéprávnosti a opatrovnictví člověka. Při jednání bylo rozhodnuto, že se pan Cyril omezuje ve svéprávnosti a je mu ustanoven veřejný opatrovník. Rozsudek nabyl právní moci začátkem září 2016.

Průběh práce

Rok 2014

V roce 2014 se jedná o práci sociálního pracovníka, protože pan Cyril je stále osobou plně svéprávnou. Žádost sociální pracovnice psychiatrické nemocnice o spolupráci při zjištění bytové, sociální a rodinné anamnézy Cyrila. Sociální šetření v psychiatrické nemocnici, kdy komunikace je obtížná, Cyril si nepamatuje, kde bydlel. Co je s jeho dětmi, neví, nestýká se s nimi. Neví, proč je hospitalizovaný. Se sociální pracovnící psychiatrické nemocnice bylo dohodnuto, že podá návrh na přezkoumání svéprávnosti. Dotazem bylo zjištěno, že pan Cyril byl koncem listopadu propuštěn z psychiatrické nemocnice a byl převezen na traumatologii a následně do léčebny dlouhodobě nemocných.

Rok 2015

V roce 2015 je opět o pana Cyrila pečováno z funkce sociálního pracovníka, vzhledem k tomu, že řízení o svéprávnosti doposud neproběhlo. Spolupráce se sociální pracovníci z léčebny dlouhodobě nemocných, kdy sociální pracovnice sděluje, že pan Cyril je upoután na invalidní vozík, kromě příspěvku na živobytí nemá žádný jiný příjem. Má problémy s pamětí. Fyzicky je schopen se rozchodit, ale psychicky to zatím není schopen pochopit. Spolupráce se sociální pracovníci z léčebny dlouhodobě nemocných na zajištění invalidního vozíku pro pana Cyrila. Z jejich strany nebyla vyvinuta žádná aktivita k podání žádostí do vhodného zařízení a toto žádají po sociální pracovníci úřadu. Sociální pracovnice úřadu podala žádosti do dvou zařízení a dotazovala se na volné místo v jiné léčebně pro dlouhodobě nemocné, ale nikde v současnosti není volné místo. Sociální pracovnice léčebny dlouhodobě nemocných žádá sociální pracovníci úřadu o sdělení místa dalšího pobytu pana Cyrila, místo však zatím není nikde volné. Sociální pracovnice úřadu všechny již podané žádosti urguje. Sociální pracovnice léčebny dlouhodobě nemocných zajistila panu Cyrilovi převoz na gerontologické oddělení psychiatrické nemocnice. Proběhlo sociální šetření v psychiatrické nemocnici. S panem Cyrilem byly podepsány další nové žádosti, které byly v červnu zaslány do zařízení. Pan Cyril je již schopen chodit s chodítkem. Některé podané žádosti nebyly přijaty s odůvodněním, že pan Cyril nespadá do cílové skupiny. Proběhlo sociální šetření v psychiatrické nemocnici za účelem zjištění aktuálního stavu pana Cyrila a k prošetření poměrů, potřebných k přezkoumání svéprávnosti pana Cyrila. Podané další žádosti do pobytových zařízení sociálních služeb. Ke konci měsíce června bylo podáno celkem 12 žádostí do zařízení, z toho 2 zařízení žádost odmítla a 2 zařízení na žádosti vůbec nereagovala. Sociální pracovnice podala na úřad práce podnět k ustanovení zvláštního příjemce dávky pomoci v hmotné nouzi pro pana Cyrila s tím, že žádá, aby zvláštním příjemcem byl ustanoven úřad, jelikož není žádná jiná vhodná osoba. Sociální pracovnice vykonává funkci zvláštního příjemce dávky pomoci v hmotné nouzi.

Rok 2016

Stále v rámci sociální práce proběhla spolupráce se sociální pracovníci domova se zvláštním režimem, která oznámila volné místo, a bylo dohodnuto sociální šetření v psychiatrické nemocnici. Přimo z návštěvy pana Cyrila telefonuje sociální pracovnice domova se zvláštním režimem a uvádí, že pan Cyril není vhodným kandidátem do jejich zařízení, neboť jejich zařízení je zaměřeno na lidi s těžkou demencí a tou pan Cyril

netrpí, žádost tedy postoupí do jejich domova pro seniory. Sociální pracovnice žádá psychiatrickou nemocnici o aktualizaci zdravotního stavu s tím, že opět aktualizuje všechny podané žádosti. Telefonicky bylo zjištěno, zda pan Cyril nemá dluh na odvozu komunálního odpadu. Bylo zjištěno, že má, ale přesnou částku mu nemohou sdělit, jelikož pan Cyril je stále svéprávný. Bylo ale doporučeno, že pokud se pan Cyril dlouhodobě zdržuje v psychiatrické nemocnici, je možné mu část dluhu odpustit, ale je k tomu potřeba potvrzení o hospitalizaci. Sociální pracovnice kontaktovala psychiatrickou nemocnici a zajistila potvrzení o hospitalizaci, které následně zaslala na oddělení odvozu odpadu. Panu Cyrilovi byl odpuštěn rok platby za komunální odpad. Další řešení dluhu za komunální odpad bude možné až v případě, že pan Cyril bude omezen ve svéprávnosti a bude doručen rozsudek a listina o ustanovení opatrovníka. Koncem měsíce proběhlo soudní jednání ve věci omezení ve svéprávnosti (toto rozhodnutí nabylo právní moci začátkem září). S úřadem se telefonicky spojila sociální pracovnice domova pro seniory, která sdělila, že se v jejich zařízení uvolnilo místo a že v nejbližší době proběhne sociální šetření u pana Cyrila. Zjištěné informace byly předány sociální pracovnici v psychiatrické nemocnici, která byla zároveň upozorněna, že je potřeba, aby byla přítomna při šetření pracovníci z domova pro seniory, a to především s ohledem na to, že pan Cyril trpí demencí a ne vždy je orientován. Zároveň byla informována o změně zákona, kdy je možné podat žádost o příspěvek na péči i osobě, která pobývá ve zdravotnickém zařízení déle jak 60 dní. Bylo tedy dohodnuto, že sociální pracovnice psychiatrické nemocnice nechá potvrzení potvrdit. Po proběhlém sociálním šetření pracovníci z domova pro seniory byl úřad informován o průběhu šetření. Pan Cyril jim sdělil, že do žádného zařízení nechce, má prý svůj byt a chce se do něj vrátit. Pan Cyril je prý stabilizovaný a je schopen samostatně hospodařit. Sociální pracovníci bylo sděleno, že pan Cyril nemá žádný byt, není schopen samostatně hospodařit a dle vyjádření lékaře trpí demencí. Na to bylo sděleno, že pan Cyril do zařízení stejně nechce, takže ho vlastně nepřímou. Na dotaz zda byla u šetření přítomna sociální pracovnice psychiatrické nemocnice, aby uvedla informace na pravou míru, sdělila, že nikoli, s panem Cyrilem hovořily o samotě. Podání žádosti o příspěvek na péči nebylo možné, jelikož k podání žádosti je nutno uvést pečující osobu, kterou může být například rodinný příslušník nebo pečovatelská služba. Jelikož pan Cyril má pouze sestru, která má sama zdravotní potíže a žádná pečovatelská služba o něj nepečuje, není zde žádná vhodná osoba, která by mohla být osobou pečující. Není tedy možné žádost o příspěvek na péči podat.

Po pravomocném rozsudku o omezení svéprávnosti v září 2016 byla veřejným opatrovníkem zaslána žádost o lustraci movitých a nemovitých věcí a soudních řízení vedených u Okresního soudu v Ostravě u pana Cyrila. Lustrací bylo zjištěno, že v katastru nemovitostí nejsou evidována vlastnická, ani jiná věcná práva. Lustrací soudních řízení bylo zjištěno, že proti panu Cyrilovi bylo vedeno celkem 63 soudních řízení a všechna jsou již pravomocně ukončena. Jednalo se především o dluhy na dopravním podniku, bytovém podniku a zdravotní pojišťovně. Byl doručen pravomocný rozsudek a listina o jmenování opatrovníka. Spolupráce s psychiatrickou nemocnicí, kdy bylo sděleno, že pan Cyril je pravomocně omezen ve svéprávnosti a opatrovníkem se stalo Statutární město Ostrava – Úřad městského obvodu Poruba. Oznámení opatrovnictví na zdravotní pojišťovnu. Byla podepsána příkazní smlouva potřebná pro hospitalizaci v psychiatrické nemocnici. Proběhlo zaslání kapesného do psychiatrické nemocnice a uhrazení nedoplatku za komunální odpad. Spolupráce se sociální pracovníci psychiatrické nemocnice na zaslání vyúčtování kapesného u pana Cyrila.

6.4 Novelizace občanského zákoníku k 30. 12. 2016

Podkapitola novelizace občanského zákoníku k 30. 12. 2016 je do empirické části bakalářské práce zařazena především z důvodu, že tato novelizace měla zásadní vliv na některé opatrovance, u kterých nebyl do konce roku 2016 udělán přezkum svéprávnosti. Tato situace nastala i u pana Adama, proto jsem se tuto novelu rozhodla blíže přiblížit.

V roce 2016 došlo ke změnám v občanském zákoníku a v zákoně o zvláštních řízeních soudních. Na tuto novelizaci čekalo několik opatrovníků, kteří mají v péči opatrovance, u kterých zatím nebylo rozhodnuto v přezkumném řízení o svéprávnosti a tudíž by k 1. lednu 2017 nabyli plné svéprávnosti. Konec roku 2016 byl tedy pro některé opatrovníky náročný, protože nevěděli, co nastane po novém roce.

Vláda ČR v listopadu 2015 předložila poslanecké sněmovně návrh novelizace těchto zákonů, kdy tento návrh byl v říjnu 2016 ve třetím čtení schválen a v polovině listopadu byl zaslán senátu. 14. prosince 2016 byl návrh projednán v senátu, kdy po schválení ústavním právním výborem byl 15. 12. 2016 doručen na podpis prezidentu České republiky. Zákon 20. 12. 2016 podepsal prezident a 22. 12. 2016 premiér. Zákon byl 30. 12. 2016 vyhlášen ve sbírce zákonů.⁸⁸

V občanském zákoníku nastaly změny v §59, kdy byl rozdělen na odst. 1, který zní: *„Soud může svéprávnost omezit v souvislosti s určitou záležitostí na dobu nutnou pro její vyřízení, nebo na jinak určenou určitou dobu, nejdéle však na tři roky. **Je-li zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší, nejdéle však na pět let.**“* a odst. 2, který zní: *„Uplynutím doby omezení svéprávnosti právní účinky omezení zanikají. Zahájí-li se však v této době řízení o prodloužení doby omezení, trvají právní účinky původního rozhodnutí až do nového rozhodnutí, nejdéle však jeden rok.“* Došlo tedy k rozdělení §59, kdy v prvním odstavci došlo ke změně, kdy je možné osobu, jejichž psychický či zdravotní stav je trvalý a nepředpokládá se zlepšení stavu, omezit na dobu delší než tři roky, ale nejdéle na dobu pěti let. V druhém odstavci došlo pouze k oddělení, obsah zůstal nezměněn. Změna nabývá účinnosti šedesátým dnem vyhlášení ve sbírce zákonu, tedy 28. 2. 2017. Další změna nastala v § 3033 odst. 1, který zní: *„Osoby, které byly zbaveny způsobilosti k právním úkonům přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo jejichž způsobilost k právním úkonům byla přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona omezena, nabydou svéprávnosti*

⁸⁸ <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&T=642>

nejpozději uplynutím pět let ode dne účinnosti tohoto zákona, ledaže soud rozhodne jinak.“ Zde v původním znění byla doba nabytí svéprávnosti nejpozději uplynutím tří let, což je změněno na uplynutím pěti let. Změna nabývá účinnosti dnem vyhlášení ve sbírce zákonů, tedy 30. 12. 2016. Změna paragrafu byla zásadní především u opatrovanců, u kterých nebylo ke konci roku v přezkumném řízení o svéprávnosti rozhodnuto. V případě, že by tato změna nevzešla v platnost ke konci roku 2016, bylo by nutné u některých opatrovanců ukončit opatrovnictví k 1. 1. 2017, čímž by mohli být opatrovanci ohroženi při svém jednání.⁸⁹

Změna nastala také v zákoně o zvláštních řízeních soudních, kdy se v § 38 doplňuje odst. 4, který zní: *„Rozhoduje-li soud o prodloužení doby omezení svéprávnosti a je-li zjevné, že stav posuzovaného se oproti rozhodnutí o omezení svéprávnosti či poslednímu rozhodnutí o prodloužení nezměnil, může upustit od provedení důkazu novým znaleckým posudkem a výsledkem znalce a nahradit jej jiným důkazem, zejména písemnou zprávou ošetřujícího lékaře ve spojení s naposledy vypracovaným znaleckým posudkem; výslech znalce, který jej vypracoval, se v takovém případě nevyžaduje.*“ Tato změna zákona, může mít dobrý vliv na délku trvání soudních řízení, kdy se řízení urychlí tím, že se nebude muset čekat na znalecký posudek soudního znalce, který v některých případech trval i rok či více a soudní znalci budou tak mít více času na nové návrhy na omezení svéprávnosti.⁹⁰

⁸⁹ <http://www.noveaspi.cz/products/lawText/1/87646/1/2>

⁹⁰ <http://www.noveaspi.cz/products/lawText/1/87646/1/2>

6.5 Polostrukturovaný rozhovor s veřejnými opatrovníky

Následující podkapitola se bude zabývat názory veřejných opatrovníků na výkon činnosti veřejného opatrovnictví. Jejich názor bude zjištěn technikou dotazování, formou krátkého polostrukturovaného rozhovoru, který bude probíhat na Úřadu městského obvodu Poruba, odboru sociálním. Na tomto pracovišti funkci sociálních pracovníků a zároveň veřejných opatrovníků vykonávají pouze ženy a to v celkovém počtu 12 žen. Rozhovor bude veden ale pouze s deseti ženami a to z důvodu, že jednou z nich jsem já a druhá je v dlouhodobé pracovní neschopnosti. Věk dotazovaných se pohybuje v rozmezí 28 až 53 let, kdy se jejich profesní praxe pohybuje mezi dvěma a půl lety až dvaceti pěti lety. V rámci mlčenlivosti o osobních údajích jsou u jednotlivých rozhovorů uvedeny jen tyto informace: pohlaví, věk a doba praxe.

Veřejným opatrovníkům budou po předchozí domluvě prostřednictvím elektronické pošty poskytnuty k přečtení vypracované případové studie a následně jim budou položeny otázky, formou polostrukturovaného rozhovoru, jež se přímo vztahují k cíli bakalářské práce. Rozhovory budou zaznamenány v písemné podobě, která bude poté k dispozici v příloze bakalářské práce. Opatrovníci budou mít možnost některé své názory demonstrovat přímo z konkrétních případů uvedených v případových studiích nebo poukázat na případy, které se třeba v praxi veřejných opatrovníků běžně opakují.

Veřejnými opatrovníkům budou položeny následující otázky:

1. Jak hodnotíte na výše uvedených případových studiích funkčnost veřejného opatrovnictví a v čem spatřujete největší problémy?
2. Myslíte si, že je problematika veřejného opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně? Napadá Vás něco, čím by se mohla legislativa doplnit?
3. Změnila se z Vašeho pohledu práce veřejného opatrovníka či soudu po začátku platnosti nového občanského zákoníku v roce 2014?

Vyhodnocení polostrukturovaných rozhovorů

Polostrukturované rozhovory byly vedeny přímo na pracovišti (Úřad městského obvodu Poruba) ve dnech 16. a 17. března 2017. Kolegyním po předchozí domluvě byly prostřednictvím elektronické pošty zaslány vypracované případové studie, které si přečetly. Poté mě jednotlivě informovaly, že případové studie mají již přečteny. Poté jsem jim již osobně položila tři výše uvedené otázky, ke kterým mi hned sdělily svůj názor, který jsem si následně zapsala na připravený papír.

Po uskutečnění všech rozhovorů bylo přistoupeno k vyhodnocení dat. Při vyhodnocení dat bylo postupováno, tak, že všechny rozhovory byly pozorně přečteny a přepsány do elektronické podoby, které jsou uvedeny v příloze této práce. Poté byly vypsány jednotlivé body, ke kterým se dotazované vyjadřovaly a k nim bylo čárkovací metodou zaznamenáváno, kolik dotazovaných mělo stejný názor.

Respondentky na otázku č. 1: Jak hodnotíte na výše uvedených případových studiích funkčnost veřejného opatrovnictví a v čem spatřujete největší problémy, odpovídaly:

Veřejné opatrovnictví dle 3 dotazovaných respondentek funguje i přes, v některých případech, malou oporu v zákoně. Fungování připisují tomu, že výsledkem je zlepšení sociálního, zdravotního a psychického stavu opatrovance. Poskytnutí podpory a pomoci opatrovanci v běžném životě považují za hlavní cíl opatrovnictví. Pozitivním příkladem uváděným respondentkami je zlepšení bytové situace u všech opatrovanců uváděných v případových studiích, kdy sice pan Cyril ještě stabilní bydlení nemá, ale je zde velký předpoklad k tomu, že na ulici se již nevrátí a ze zdravotního hlediska je o něj postaráno. Pozitivní je i snížení počtu hospitalizací paní Aloisie v psychiatrické nemocnici.

7 respondentek se vyjádřilo k problémům v systému veřejného opatrovnictví, kdy jedna respondentka poukazuje na nedostatečné metodické vedení, jedna na problematický kontakt s opatrovanci majícími svůj skutečný pobyt ve vzdálenějším místě, jedna na nedostatečnou informovanost veřejnosti a institucí, jedna se cítí být omezená pracovní dobou danou zaměstnavatelem. V jednom případě respondentka uvádí problematické jednání s opatrovanci, kteří soustavně odmítají zdravotní péči, tak je to mu i v případě paní Aloisie, ale tento problém se u opatrovanců vyskytuje často. Jedna respondentka

poukazuje na nedostatek volných míst v sociálních zařízeních sociálních služeb, kdy tento problém se dotýká více opatrovanců než jen pana Cyrila. A jedna respondentka poukazuje na nedostatečné propojení sociální a zdravotní sféry.

Respondentky na otázku č. 2: Myslíte si, že je problematika veřejného opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně? Napadá Vás něco, čím by se mohla legislativa doplnit, odpovídaly:

Všechny respondentky pokládají problematiku veřejného opatrovnictví za dostatečně ukotvenou v zákoně. Pouze jedna z dotazovaných by legislativu doplnila o větší konkrétnost u úkonů schvalovaných soudem. 2 respondentky by legislativu nijak nedoplňovaly. Zbývajících sedm respondentek se trochu odklonilo od položené otázky a spíše poukazují na problematické body, kterými jsou: rozdílnost ve výkladu pojmu bydliště u jednotlivých soudců, kdy poté dochází k situaci jako například u případu pana Adama, že opatrovanec je vzdálen od opatrovníka a je zde problematický osobní kontakt. Toto hodnotí negativně 3 dotazované respondentky. 2 respondentky poukazují na problematiku nedodržování termínu pro vypracování znaleckého posudku soudními znalci, tak tomu bylo i u případu paní Aloisie, kdy vyšetření soudním znalcem proběhlo až rok po jmenování soudního znalce. Jedna respondentka vidí problém v nedostatečném metodickém vedení a poslední respondentka v celkové délce soudních řízení.

Respondentky na otázku č. 3: Změnila se z Vašeho pohledu práce veřejného opatrovníka či soudu po začátku platnosti nového občanského zákoníku v roce 2014, odpovídaly:

6 respondentek uvádí, že nezaznamenala žádnou zásadní změnu, jak v práci veřejného opatrovníka, tak ani soudu. 4 respondentky poukazují na změnu při soudním řízení o svéprávnosti a o ustanovení opatrovníka, kdy byla tato řízení spojena a nedochází tak k situacím, kdy se opatrovanec nějakou dobu ocitl bez opatrovníka, ale na zrychlení soudních řízení toto vliv nemělo. Toto bylo zřejmé právě u případu paní Aloisie a pana Adama, kdy paní Aloisie byla devět měsíců omezena ve svéprávnosti bez opatrovníka, a pan Adam byl v téže situaci 5 měsíců. Délka trvání soudního řízení je, jak u paní Aloisie, tak u pana Adama před i po novém občanském zákoníku stejná, tedy v průměru rok a čtyři měsíce. 2 dotazované respondentky považují za pozitivní uvedení práv a povinností opatrovníka v občanském zákoníku, což jim poskytuje určitou oporu při

výkonu funkce veřejného opatrovníka. 2 respondentky pokládají za zásadnější novelizaci občanského zákoníku v prosinci 2016, kdy předpokládají urychlení celého procesu soudního řízení. 1 s dotazovaných respondentek uvádí, že od nového občanského zákoníku je lepší spolupráce se sociálními a zdravotnickými institucemi a další respondentka pozitivně hodnotí zvýšení nabídek seminářů pro veřejné opatrovníky, kde je možné si předávat nabyté zkušenosti. 1 respondentka není schopná posoudit změnu po novém občanském zákoníku z důvodu krátké praxe, která byla započatá až po roce 2014.

Shrnutí

Cílem práce bylo zjistit, jak sociální pracovníci úřadu hodnotí funkčnost systému veřejného opatrovnictví a v čem spatřují největší problémy při výkonu veřejného opatrovnictví. V rámci empirického šetření jsem dospěla k závěru, že výkonu funkce veřejného opatrovníka by prospělo pravidelné aktualizované metodické vedení, kde by byly řešeny konkrétní případy opatrovanců. Z výše uvedeného je patrné, že některé problémy vyskytující se v rámci opatrovnictví není možné uzákonit. Jedná se především o případy, kdy opatrovanci odmítají navštěvovat lékaře. Opatrovníci by spíše uvítali lepší propojenost se zdravotním a sociálním systémem a úpravu celého sociálního systému, kde hlavním problémem nejen opatrovnictví je problematické umístění opatrovanců v pobytových zařízeních sociálních služeb. V případě opatrovnictví jde především o umístění osob s psychickým či kombinovaným postižením.

Dále jsem chtěla zjistit, zda si pracovníci myslí, že je problematika opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně a pokud ne, co jim tam chybí. Dle vyhodnocení dat z empirického šetření je základní zákonné ustanovení opatrovnictví dostatečně legislativně upraveno a nic zásadního v zákonném ustanovení nechybí.

A v neposlední řadě jsem chtěla zjistit, zda se změnila práce s novým občanským zákoníkem a jak tuto změnu hodnotí veřejní opatrovníci z časového i obsahového hlediska. Empirickým šetřením bylo zjištěno, že v práci veřejného opatrovníka nebyla zaznamenána žádná větší změna. Bylo zjištěno, že z časového hlediska se délka soudních řízení nikterak nezměnila a v rámci obsahového hlediska bylo za nejpozitivnější změnu uváděno spojení řízení ve věcech opatrovnictví člověka a řízení o svéprávnosti, nedochází tak k situacím, kdy je osoba omezená ve svéprávnosti bez pomoci opatrovníka.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak sociální pracovníci úřadu hodnotí funkčnost systému veřejného opatrovnictví a v čem spatřují největší problémy při výkonu veřejného opatrovnictví. Dále jsem chtěla zjistit, zda si pracovníci myslí, že je problematika opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně a pokud ne co jim tam chybí. A v neposlední řadě jsem chtěla zjistit, zda se změnila práce s novým občanským zákoníkem a jak tuto změnu hodnotí veřejní opatrovnicků.

Bakalářskou práci na téma Výkon veřejného opatrovnictví sociálními pracovníky v Ostravě jsem rozdělila na část teoretickou a část empirickou. Podkladem pro teoretickou část bakalářské práce byly především odborné monografie, zákony a v některých případech i internetové stránky. V empirické části jsem se zabývala přiblížením základních pojmů používaných v opatrovnictví. Druhá kapitola je zaměřena na duševní poruchy, které nejčastěji vedou k omezení svéprávnosti. Další kapitoly jsou zaměřeny na průběh soudních řízení, práva a povinnosti opatrovníka a v neposlední řadě je zde nastíněn popis práce sociálního pracovníka a popis práce veřejného opatrovníka, což úzce souvisí s částí empirickou. Všechny tyto informace jsou potřebné pro lepší pochopení empirické části bakalářské práce.

Ke zpracování empirické části bakalářské práce měly být dle Zadání bakalářské práce použity dotazníky, to bylo ale po následné konzultaci s kolegy vykonávajícími funkci veřejného opatrovníka přehodnoceno a pro lepší přiblížení k cíli práce byly použity případové studie s následným doplněním o polostrukturované rozhovory se sociálními pracovníky vykonávajícími funkci veřejného opatrovníka. V empirické části bakalářské práce byla na konkrétních případech opatrovanců přiblížena délka soudních řízení a následně průběh práce veřejného opatrovníka, čímž byla propojena teoretická a empirická část bakalářské práce, kdy je postupováno od stanovení diagnózy, přes soudní řízení, ustanovení opatrovníka až ke konkrétní práci veřejného opatrovníka.

Z provedených rozhovorů vyplynulo, že systém veřejného opatrovnictví funguje především na principu, kdy zákon poskytuje základ pro výkon opatrovnictví a následně veřejní opatrovníci čerpají ze svých profesních zkušeností, kdy hlavním cílem soudu i opatrovníka je zlepšení běžného života opatrovance. Problémy při fungování výkonu opatrovnictví jsou vázány spíše již na konkrétní případy. Ukotvení opatrovnictví v legislativě se jeví jako dostatečné, s tím, že respondentky negativně hodnotily

nedůslednost v zákoně a v rozhodovacích rozdílech mezi jednotlivými soudci. V případě nového občanského zákoníku s pohledu veřejných opatrovníků nenastaly žádné zásadní změny. Jako pozitivní zlepšení ale hodnotí spojení soudního řízení o opatrovnictví člověka a o ustanovení opatrovníka. Někteří veřejní opatrovníci ovšem považují za zásadnější novelizaci občanského zákoníku schválenou v prosinci 2016, to už je ale téma pro jinou práci.

Literatura a zdroje

BENEŠOVÁ, Eva. Řízení o svéprávnosti s ohledem na práva a povinnosti opatrovance a opatrovníka. *Právo a rodina*. 2014, 2014(9), 13 - 20. ISSN 1212-866X.

HAVLÍČEK, Karel (ed.). *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.2.2016*. Vydání druhé, doplněné a upravené. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-080-7.

JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4786-6.

LUŽNÝ, Jan. *Gerontopsychiatrie*. Praha: Triton, 2012. ISBN 978-80-7387-573-2.

MAREČKOVÁ, Jana a Maroš MATIAŠKO. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých*. Praha: Linde, 2010. Praktická právní příručka. ISBN 978-80-7201-801-7.

OREL, Miroslav. *Psychopatologie: nauka o nemocech duše. 2.*, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5516-8.

PRAŠKO, Ján. *Obecná psychiatrie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2570-2.

SNĚMOVNÍ TISK 642, NOVELA ZÁKONA – OBČANSKÝ ZÁKONÍK [online]. [cit. 2017-01-30]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&T=642>

ZÁKLADNÍ INFORMACE PRO OBCE, JAKO VEŘEJNÉ OPATROVNÍKY [online]. [cit. 2016-09-30]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/metodicke-doporuceni-pro-obce-zakladni-informace-pro-obce-jako-verejne-opatrovniky.aspx>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů

Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

ZMĚNA OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU A DALŠÍCH SOUVISEJÍCÍCH ZÁKONŮ [online]. [cit. 2017-01-30]. Dostupné z: <http://www.noveaspi.cz/products/lawText/1/87646/1/2>

Příloha – Rozhovory

V této příloze jsou zařazeny rozhovory, které byly vedeny se sociálními pracovníky vykonávajícími funkci veřejného opatrovníka. Jedná se o deset rozhovorů, kdy respondenty byly ženy ve věkovém rozmezí 28 – 53 let s profesní praxí 2,5 – 25 let. Vyhodnocení těchto rozhovorů je součástí empirické části bakalářské práce.

Rozhovor č. 1

žena, 53 let, 25 let praxe

1. Jak hodnotíte na výše uvedených případových studiích funkčnost veřejného opatrovnictví a v čem spatřujete největší problémy?

Funkčnost veřejného opatrovnictví je velmi individuální, ale stále jsou věci, které by mohly být podchyceny zákonem, a ty u kterých to není možné, mohly by být podchyceny alespoň nějakým pravidelně aktualizovaným metodickým pokynem, jak se dají určitě situace řešit. Z mého pohledu problémy spatřuji někdy v problematické spolupráci se státními institucemi, ale na druhou stranu se výrazně zlepšila spolupráce s některými sociálními či zdravotními službami. Velký problém je dodržování povinnosti opatrovníka dbát na zdravotní stav opatrovance, v momentě, když opatrovanec odmítne docházet k lékaři i přes časté a opakované zdravotní problémy. Nemůžeme jednat před nesouhlas opatrovance, ale zároveň je tím ohrožen jeho zdravotní stav. Toto zákoně upravit nejde, došlo by k omezení osobní svobody, ale mohlo by být vydáno alespoň doporučení jak v těchto případech postupovat.

2. Myslíte si, že je problematika veřejného opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně? Napadá Vás něco, čím by se mohla legislativa doplnit?

V zákoně je dostatečně ukotveno, ale chybí další metodické vedení. Zda něčím legislativu doplnit nevím, ale bylo by potřeba, aby soud dohlížel na dodržování zákonem dané lhůty, kdy soudní znalec z oboru psychiatrie má 6 měsíců na vypracování znaleckého posudku, což se ve většině případů neděje. Příkladem může být paní Aloisie, u které bylo vyšetření soudním znalcem provedeno rok po jmenování soudního znalce.

3. Změnila se z Vašeho pohledu práce veřejného opatrovníka či soudu po začátku platnosti nového občanského zákoníků v roce 2014?

Práce veřejných opatrovníků ani soudů se nikterak zásadně nezměnila.

1. Jak hodnotíte na výše uvedených případových studiích funkčnost veřejného opatrovnictví a v čem spatřujete největší problémy?

Funkčnost hodnotím pozitivně, už jen z toho pohledu, že je tento institut vůbec zřízen. Veřejní opatrovníci se starají především o opatrovance, u kterých rodina nemá dostatek sil či času na to aby výkon opatrovnictví vykonávala, nemají funkční rodinu či jsou již zcela bez rodiny. Ze všech uvedených případových studií je zřejmé, že by tito lidé bez pomoci opatrovníka skončili na ulici. Sociální pracovníci by jim sice byly také nápomocni, ale již s mé praxe vím, že například ubytovatelé či majitelé bytu více dají na slovo opatrovníka. Paní Aloisie i pan Bedřich měli problémy na ubytovně a v obou případech je chtěli s ubytovny vystěhovat. Pan Adam i pan Cyril o byt přišly, ovšem situace pana Adama byla podchycena dříve a byl tedy rovnou umístěn do zařízení. Pan Cyril bohužel několik let pobýval na ulici. V případě, že by institut veřejného opatrovnictví vůbec neexistoval, byly by tito lidé odkázáni z větší části sami na sebe a mohly by tak být nebezpečni jak sobě, tak i ostatním. Základem opatrovnictví je chránit zájmy opatrovance a ty jsou velmi individuální, je tedy těžké dát jednotný návod.

2. Myslíte si, že je problematika veřejného opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně? Napadá Vás něco, čím by se mohla legislativa doplnit?

Dle mého názoru je dostatečně ukotvena. Problémem je nedodržování termínu soudními znali, kteří velmi prodlužují celkovou dobu celého řízení. Jako další vidím problematické nejednotný výklad bydliště, kdy jeden soudce posuzuje dle místa trvalého pobytu jiný dle skutečného pobytu. V případě umístění ve vzdálenějším místě je pak problematický především osobní kontakt s opatrovancem, například tak jak je tomu u pana Adama.

3. Změnila se z Vašeho pohledu práce veřejného opatrovníka či soudu po začátku platnosti nového občanského zákoníků v roce 2014?

Zásadní změnou je to, že již nemůže nastat situace, kdy je opatrovanec omezen ve svéprávnosti, bez ustanoveného opatrovníka. Práce před a po se více méně nezměnila, jako pozitivní hodnotím uzákonění práv a povinností, které opatrovníkům dávají alespoň malé vodítko k tomu co je v jejich kompetenci.

1. Jak hodnotíte na výše uvedených případových studiích funkčnost veřejného opatrovnictví a v čem spatřujete největší problémy?

Funkčnost je těžké zhodnotit, základy pro výkon funkce opatrovníka jsou položeny v zákoně, kdy se jedná o obecné věci, ostatní věci jsou individuální. Spolupráce s různými institucemi je také individuální, je to hodně o lidech. Ale v zásadě je veřejné opatrovnictví funkční ve svých základech a pak už je to o lidech. Problém vidím v nedostatku volných míst v zařízeních sociální péče. Jedná se sice o všeobecný problém, který ale zároveň zasahuje i do výkonu veřejného opatrovníka, který by měl být schopen zabezpečit opatrovanci odpovídající bydlení. Vzhledem k nedostatku míst ovšem toto zabezpečit nelze a je to i patrné z příběhu pana Cyrila, u kterého je předpoklad, že na volné místo v sociálním zařízení může čekat i léta.

2. Myslíte si, že je problematika veřejného opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně? Napadá Vás něco, čím by se mohla legislativa doplnit?

Hlavním problémem vidím celkově délku většiny soudních řízení, která je v průměru jeden rok. Další problém vidím v nejednotném výkladu pojmu bydliště, kdy jsou velké rozdíly i mezi jednotlivými soudci. A pak je někdy potřeba za opatrovanci dojíždět i několik mnoho kilometrů, čímž je značně omezen osobní styk opatrovance s opatrovníkem.

3. Změnila se z Vašeho pohledu práce veřejného opatrovníka či soudu po začátku platnosti nového občanského zákoníku v roce 2014?

Zdá se mi, že se práce veřejných opatrovníků více dostala do podvědomí v sociální a zdravotní oblasti a je s nimi všeobecně lepší spolupráce. Není již potřeba při jednáních vysvětlovat co je to veřejný opatrovník a z jakého tituly za své opatrovance jednáme. Přispělo k tomu i zakomponování práv a povinností do občanského zákoníku. Práce opatrovníků se nezměnila, ale práce soudu se změnila v tom, že již vedou společně řízení o omezení a jmenování opatrovníka, což je velmi pozitivní změna.

1. Jak hodnotíte na výše uvedených případových studiích funkčnost veřejného opatrovnictví a v čem spatřujete největší problémy?

Na uvedených případových studiích hodnotím funkčnost veřejného opatrovnictví příznivě. Z mého pohledu bylo ve všech případech všem zajištěno to základní, co jim předtím chybělo. Například paní Aloisie má nyní stabilnější bydlení v nájemním bytě, má zajištěn nákup potravin, tak aby měla co jíst a nedocházelo místo nákupu potravin k nákupu alkoholu. Pan Bedřich již není na ulici, našel si přítelkyni a bydlí na ubytovně. O pana Adama je postaráno v zařízení sociální péče, kdy se jeho zdravotní i psychický stav velmi zlepšil a v zařízení je spokojen. A pan Cyril je tak na půl cesty, ale již nemusí přebývat na ulici a věřím, že se pro něj najde také nějaké zařízení, kde bude spokojen a jeho psychický i zdravotní stav bude stabilizován. To je přeci jasné znamení, že tento systém funguje.

2. Myslíte si, že je problematika veřejného opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně? Napadá Vás něco, čím by se mohla legislativa doplnit?

V současné době se mi zdá, že opatrovnictví je daleko lépe ukotveno v zákoně a tím spíš je tomu tak po novelizaci koncem roku 2016, kdy byly v legislativě doplněny věci, které tam scházely a kdy je zákonem dané, že v případě trvalých duševních poruch není nutné při každém přezkumu dělat nový znalecký posudek. Zároveň se prodloužila doba za jakou má být opatrovanec znovu přezkoumán. Takže nyní bych legislativu asi ničím nedoplňovala.

3. Změnila se z Vašeho pohledu práce veřejného opatrovníka či soudu po začátku platnosti nového občanského zákoníků v roce 2014?

Žádnou zásadní změnu jsem nezaznamenala. Jen je nyní možné najít více opory v zákoně, než tomu bylo dříve. Jako zásadnější hodnotím novelizaci zákona koncem roku 2016, tak jak jsem sdělila, již v předchozí otázce, kdy předpokládám, že se urychlí celý proces soudního řízení, tím, že nebude u každého požadován nový znalecký posudek.

1. Jak hodnotíte na výše uvedených případových studiích funkčnost veřejného opatrovnictví a v čem spatřujete největší problémy?

System veřejného opatrovnictví je ve svém základu funkční, ale já za sebe bych uvítala propojit veřejné opatrovnictví více se sférou sociální i zdravotní. Je to sice problém širší společnosti a ne jenom veřejných opatrovníků, ale ze všech uvedených případových studií je zřejmé, že všichni potřebovali pomoc dalších institucí ať už zdravotních, tak sociálních. To ale bohužel není na změně zákona, který se zabývá opatrovnictvím, ale na změně celého sociálního systému. Pokud by, lépe fungoval sociální systém, podstatně by se tím ulehčila práce všem opatrovníkům nejen veřejným.

2. Myslíte si, že je problematika veřejného opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně? Napadá Vás něco, čím by se mohla legislativa doplnit?

Nyní je problematika opatrovnictví v zákoně ukotvena podstatně lépe, než tomu bylo v minulosti.

3. Změnila se z Vašeho pohledu práce veřejného opatrovníka či soudu po začátku platnosti nového občanského zákoníku v roce 2014?

Práce veřejných opatrovníků se moc nezměnila, jen bylo do zákona zapracováno to co již více méně fungovalo ale nebylo to jasně dáno. Práce soudu se změnila při postupu v soudním řízení, kdy již není osoba omezena ve svéprávnosti ponechána bez opatrovníka, což je velmi pozitivní věc. Na druhou stranu, ale ani novelizace zákona nezrychlila proces soudních řízení, což je zřejmé i na uvedených případových studiích, kdy například u paní Aloisie i u pana Adama trvalo soudní řízení přibližně stejnou dobu jak před rokem 2014, tak po novelizaci zákona, tedy v průměru jeden rok a čtyři měsíce. Doufám, že s novelizací zákona koncem loňského roku dojde k urychlení těchto řízení.

1. Jak hodnotíte na výše uvedených případových studiích funkčnost veřejného opatrovnictví a v čem spatřujete největší problémy?

Dle mého názoru je základem opatrovnictví poskytnou osobám omezeným ve svéprávnosti alespoň nějaký trochu stabilní základ, aby se mohly nadále rozvíjet, pokud je to alespoň trochu možné. Po přečtení případových studií se toto podařilo u všech. Velký pokrok je vidět například u paní Aloisie, kde je zřejmé, že po pravidelných hospitalizacích v psychiatrické nemocnici, minimálně třikrát ročně, je nyní již přibližně 9 měsíců schopna fungovat bez hospitalizace. Funkčnost opatrovnictví je tedy dána už jen tím, že s lidmi omezenými ve svéprávnosti aktivněji pracuje a jejich sociální, zdravotní i psychický stav se pod vedením opatrovníků zlepšuje. Toho by sociální pracovník nebyl nikdy schopen, jelikož nemá kompetence opatrovníka, kdy opatrovník běžně řeší dluhy opatrovanců a tím, že spravuje jejich peníze je schopen s nimi hospodařit tak, aby byly peníze na bydlení, stravu a základní osobní potřeby a v případě potřeby i na splácení exekucí či výživného.

2. Myslíte si, že je problematika veřejného opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně? Napadá Vás něco, čím by se mohla legislativa doplnit?

V současné zákonné úpravě občanského zákoníku s doplněnou novelizací z konce roku my připadá opatrovnictví dostatečně ukotveno, a to vzhledem k tomu, že se jedná o základní obecné ukotvení, kdy následná práce je s každým opatrovancem velmi individuální a nelze jí tedy zákoně upravit.

3. Změnila se z Vašeho pohledu práce veřejného opatrovníka či soudu po začátku platnosti nového občanského zákoníku v roce 2014?

Nejsem schopná úplně posoudit, jelikož jsem funkci veřejného opatrovníka začala vykonávat až po začátku platnosti nového občanského zákoníku. Nepracovala jsem tedy za předchozí platnosti zákona, a proto nejsem schopna objektivně posoudit, zda nějaká změna nastala či ne.

1. Jak hodnotíte na výše uvedených případových studiích funkčnost veřejného opatrovnictví a v čem spatřujete největší problémy?

System veřejného opatrovnictví si myslím, že funguje dobře sám o sobě. Hlavním rozdílem například mezi opatrovníkem a veřejným opatrovníkem je znatelný především v tom, že opatrovník ve většině případů je opatrovanci k dispozici více méně 24 hodin denně, jelikož se většinou jedná o rodinné příslušníky. Oproti tomu jsou veřejní opatrovníci omezení pracovní dobou, což je na jednu stranu dobré, především proto, že to opatrovancům dává určitý pravidelný řád, ale na druhou stranu jsou mimo pracovní dobu svého opatrovníka ponechání svým vlastním možnostem a schopnostem. Příkladem můžeme uvést příběh paní Aloisie, která občas mívá sebevražedné sklony a v případě problému je odkázána na ochotu sousedů a pomoc zdravotní služby, kterou si samá zavolá. Pro zlepšení funkčnosti bych tedy zavedla něco jako pohotovostní službu. Kdy by byl veřejný opatrovník na telefonu i mimo pracovní dobu.

2. Myslíte si, že je problematika veřejného opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně? Napadá Vás něco, čím by se mohla legislativa doplnit?

Krom již uvedeného mě nenapadá momentálně žádné zákonné zlepšení, kterým bych legislativu doplnila. Výkon veřejného opatrovnictví je velmi rozsáhlý, že jej není ani možné z větší části uzákonit.

3. Změnila se z Vašeho pohledu práce veřejného opatrovníka či soudu po začátku platnosti nového občanského zákoníku v roce 2014?

Práce veřejného opatrovníka se po platnosti nového občanského zákoníku nijak zásadně nezměnila a to i proto, že práce opatrovníka se mění neustále i v závislosti na jiných faktorech (sociální, zdravotní, bytové....) opatrovance a opatrovník se musí těmto změnám v jeho životě flexibilně přizpůsobovat tak, jak je zrovna potřeba. Občanský zákoník poskytuje pouze opěrnou berličku stojící na začátku celé spolupráce, kdy řeší především pojmy, průběh soudních řízení a práva a povinnosti opatrovníka, které jsou velmi obecné a je velmi těžké je více konkretizovat.

1. Jak hodnotíte na výše uvedených případových studiích funkčnost veřejného opatrovnictví a v čem spatřujete největší problémy?

V rámci funkčnosti opatrovnictví bych uvítala větší informovanost především veřejnosti, ale i sociálních i zdravotních složek. Jinak je celý systém v základech sice jednoduchý, ale funkční.

2. Myslíte si, že je problematika veřejného opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně? Napadá Vás něco, čím by se mohla legislativa doplnit?

Problematika opatrovnictví, tak jak je v zákoně uvedena, je podle mě dostačující. Problém nastává v rozdílném výkladu zákona u jednotlivých soudců a to především ve výkladu bydliště, kdy jeden soudce určuje bydliště dle trvalého a druhý dle faktického. Když poukážu na příběh pana Adama, který bude z největší pravděpodobností již trvale umístěn v zařízení, je velmi komplikované pro veřejného opatrovníka pravidelně osobně navštěvovat opatrovance. Na druhou stranu je také problematičké, že v místě kde se zařízení nachází je pak v daném městě větší kumulace osob omezených ve svéprávnosti a tedy větší potřeba veřejných opatrovníků. Zároveň nikde v zákoně není uvedeno, kolik opatrovanců maximálně by měl mít na starosti jeden veřejný opatrovník. Je velký rozdíl zda se opatrovník stará je tři až čtyři opatrovance nebo o deset opatrovanců.

3. Změnila se z Vašeho pohledu práce veřejného opatrovníka či soudu po začátku platnosti nového občanského zákoníku v roce 2014?

Zákon upravuje více méně pouze začátek spolupráce opatrovníka s opatrovancem, kdy v novém občanském zákoníku jsou přidány základní práva a povinnosti opatrovníka, ale následná spolupráce je závislá na možnostech a schopnostech opatrovance a opatrovníka, ale i na jejich životních zkušenostech. Opatrovník s opatrovancem žije jeho běžný život, obstarává a zařizuje věci, které patří většinou k běžnému životu (bydlení, nákup, zajištění stravy, nákup oblečení), tak jak je zcela patrné z příběhu opatrovanců v případových studiích. Takže ani novelizace nezmění tu stěženi práci opatrovníka. Běžný život legislativně upravit nelze. Jen pomáhá v tom, aby tito lidé byli chráněni zákonem, když už nikdo jiný nemůže či nechce z jakéhokoli důvodu pomoci.

1. Jak hodnotíte na výše uvedených případových studiích funkčnost veřejného opatrovnictví a v čem spatřujete největší problémy?

Veřejné opatrovnictví je funkční především na základě zkušeností veřejných opatrovníků, které jsou často mezi opatrovníky předávány. Jako velké pozitivum ve funkčnosti veřejného opatrovnictví vidím to, že ve většině případů je vykonáváno sociálními pracovníky, kteří mají větší rozhled a zkušenosti v sociální oblasti a tyto zkušenosti přenášejí i do výkonu opatrovnictví. Z případových studií je zřejmé, že veřejný opatrovník v rámci výkonu své funkce vyřizuje opatrovancům dávky či žádosti do různých sociálních zařízení. Vzhledem k tomu, že se v rámci sociální práce v tomto pohybuje, tak mají zmapovanou sociální síť, která jim je nápomocná i při výkonu funkce veřejného opatrovníka.

2. Myslíte si, že je problematika veřejného opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně? Napadá Vás něco, čím by se mohla legislativa doplnit?

Základy opatrovnictví v zákoně ukotveny jsou, ale doplnila bych, tedy spíše konkretizovala bych více úkony, které je nutné schvalovat soudem, jelikož z praxe vím, že soudy jsou v tomto směru nejednotné.

3. Změnila se z Vašeho pohledu práce veřejného opatrovníka či soudu po začátku platnosti nového občanského zákoníků v roce 2014?

Jak je vidět na případových studiích, tak práce soudců se změnila pouze v tom, že je řízení o opatrovnictví a ustanovení opatrovníka vedeno najednou, ale délku soudních řízení to nikterak nezměnilo. Z pohledu veřejného opatrovníka jsem žádnou výraznou změnu nezaznamenala. Doufám, že po novelizaci v prosinci 2016, kdy bylo uzákoněno, že v případě trvalých poruch nebude nutný posudek soudního znalce, se soudní řízení alespoň trochu urychlí.

1. Jak hodnotíte na výše uvedených případových studiích funkčnost veřejného opatrovnictví a v čem spatřujete největší problémy?

System veřejného opatrovnictví považuji za nefunkční v jednom bodě, který je patrný i z případových studií, konkrétně u případu pana Adama, který je umístěn v zařízení vzdáleném přibližně 50 km, ale máme ve své péči i opatrovance, kteří mají svůj skutečný pobyt ještě dál. Zde je problematické ustanovení, kdy opatrovníka má s opatrovancem udržovat pravidelný osobní kontakt. Vzhledem k velké vzdálenosti a k omezeným možnostem využívat služební vůz je velmi problematické toto ustanovení dodržovat. Veřejný opatrovník je tedy vázán jak svými právy a povinnostmi danými zákonem, ale i svým pracovně právním poměrem. Hlavním problémem je, že někteří soudci trvají na ustanovení opatrovníka dle místa jeho trvalého bydliště.

2. Myslíte si, že je problematika veřejného opatrovnictví dostatečně ukotvena v zákoně? Napadá Vás něco, čím by se mohla legislativa doplnit?

Více méně dosavadní ukotvení zákona i s novelizací koncem roku 2016 je zatím dostačující. Čím by se legislativa měla doplnit nevím, ale vím, čím by se neměla legislativa doplnit a to je odborná způsobilost veřejných opatrovníků, o které je ve vládě jednáno.

3. Změnila se z Vašeho pohledu práce veřejného opatrovníka či soudu po začátku platnosti nového občanského zákoníku v roce 2014?

Změnu v práci veřejných opatrovníků ani soudu jsem nijak výrazně nezaznamenala. Po novém občanském zákoníku, ale nastala změna v nabídce seminářů pro veřejné opatrovníky, což hodnotím velmi pozitivně, protože na těchto seminářích se potkávají opatrovníci z různých úřadů a měst a mohou si tak předávat své zkušenosti, které mohou být pro ostatní návodem na řešení některých situací či motivací pro lepší práci.